

Liikuntatoimen strategisten tavoitteiden toteutuminen

2017

Kaupunkitarkastaja Harri Hynninen
Kaupunkitarkastaja Petri Jäske

Sisällys

1. Arvioinnin taustatiedot	4
1.1. Arvioinnin tavoite ja laajuus	4
1.2. Arvioinnin kohde ja taustatiedot	4
1.3. Arviointikysymykset ja -kriteerit.....	5
1.4. Arvioinnin aineistot ja menetelmät	5
2. Havainnot	5
2.1. Taustaa.....	5
2.1.1. Helsingiläisten liikkuminen.....	7
2.1.2. Terveysvaikutusten arviointi päätöksenteossa	10
2.1.3. Liikunnan poikkihallinnollisen järjestämisen vahvistaminen	11
2.2. Terveyttä edistävä liikunta ja liikkumattomuuden vähentäminen	12
2.2.1. EasySport.....	13
2.2.2. FunAction	15
2.2.3. Liikkuva koulu.....	16
2.2.4. NYT-liikunta.....	19
2.2.5. Asiakkaiden tavoitettavuus	21
2.2.6. Lasten liikuntakasvatus varhaiskasvatuksessa	22
2.2.7. Liikuntakasvatus kouluissa	23
2.2.8. Arkiliikunnan edistäminen.....	24
2.3. Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyvyyden ja vetovoimaisuuden lisääminen	27
2.3.1. Liikuntapaikkojen suunnittelu	28
2.3.2. Liikuntapaikkojen rakentaminen ja ylläpito	30
2.3.3. Koulujen liikuntapaikat.....	33
2.3.4. Liikuntapaikkojen saavutettavuus ja asukkaiden tyytyväisyys liikuntapalveluihin	33
2.4. Kansalaistoiminnan aktivoiminen ja liikuntaseurojen avustukset	36
2.5. Liikuntapalveluiden tuottaminen.....	40
2.6. Henkilökunnan osaamisen kehittäminen.....	41
2.7. Kokoavat havainnot	42
3. Johtopäätökset	45

4. Toimenpide-esitys ja lisätiedot 46

Lähteet 46

Liitteet..... 49

1. ARVIOINNIN TAUSTATIEDOT

1.1. Arvioinnin tavoite ja laajuus

Arvioinnin tavoitteena oli selvittää, miten Helsingin strategiaohjelman 2013–2016 ja Helsingin liikuntastrategian 2013–2017 liikuntaan liittyvät toimenpiteet ovat toteutuneet.

1.2. Arvioinnin kohde ja taustatiedot

Strategiaohjelmassa 2013–2016 oli tavoitteena, että helsinkiläisten liikunta lisääntyy. Tavoitteena on terveyttä edistävän liikunnan lisääminen ja liikkumattomuuden vähentäminen. Toimenpiteinä strategiassa on mainittu, että

- Liikunnan kansalaistoimintaa aktivoidaan ja liikuntaseurojen avustusten myöntämisperusteita uudistetaan siten, että painopiste on lasten ja nuorten liikunnan tukemisessa. Liikuntaseurojen avustusjärjestelmä uusitaan ja liikuntapalvelujen tukimuotoja selvitetään.
- Asukkaita kannustetaan omaehtoiseen liikkumiseen ja liikunnallisesti aktiiviseen elämäntapaan toteuttamalla terveysliikuntahankkeita.
- Koululaisia kannustetaan välitunnilla ulkoiluun.
- Terveysvaikutukset arvioidaan kaupungin päätöksenteossa.
- Huomioidaan ulkoliikuntamahdollisuudet kouluissa ja päiväkodeissa.
- Liikunnan poikkihallinnollista järjestämistä vahvistetaan ja luodaan hyviä käytäntöjä eri virastojen välisenä yhteistyönä.
- Liikuntapaikoissa huomioidaan esteettömyys ja erityisryhmien tarpeet.
- Vahvistetaan liikuntapaikkojen suunnittelun asiakaslähtöisyyttä ja vähän liikkuvia ryhmiä kannustetaan liikkumaan.

Liikuntalautakunta hyväksyi 13.11.2012 strategiaohjelmaa täydentävän liikuntastrategian 2013–2017. Liikuntastrategiaan on kirjattu toimenpiteitä seuraaville asiakokonaisuuksille:

- Terveyttä edistävän liikunnan lisääminen.
- Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyvyyden sekä vetovoimaisuuden lisääminen.
- Liikunnan kansalaistoiminnan aktivoiminen ja liikuntaseurojen avustusten myöntämisperusteiden uudistaminen.
- Liikuntapalvelujen tuottaminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa.
- Henkilökunnan osaamisen kehittäminen ja työhyvinvoinnin parantaminen.

Myös uudessa kaupunkistrategiassa tavoitteena on lisätä kaupunkilaisten liikkumista ja yhtenä kaupunkistrategian kärkihankkeena on liikkumisohjelma.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

1.3. Arviointikysymykset ja -kriteerit

Arvioinnin pääkysymys oli, miten Helsingin liikuntatoimen strategiset tavoitteet ovat toteutuneet?

Arvioinnin osakysymyksiä olivat:

1. Onko terveyttä edistävää liikuntaa ja vähentämään liikkumattomuutta onnistuttu lisäämään?
2. Onko Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyvyyttä ja vetovoimaisuutta lisätty liikuntapalvelujen keinoin?
3. Onko liikunnan kansalaistoimintaa aktivoitu ja liikuntaseurojen avustusten myöntämisperusteet uudistettu?
4. Onko liikuntapalvelujen tuottamista lisätty muiden toimijoiden kanssa?
5. Onko liikuntatoimen henkilökunnan osaamista kehitetty ja koko kaupungin henkilöstön työhyvinvointia parannettu?

1.4. Arvioinnin aineistot ja menetelmät

Arvioinnin aineistona käytettiin haastattelua liikunnan palvelukokonaisuuteen, kyselyitä opetuksen, nuorison ja varhaiskasvatuksen palvelukokonaisuuksiin, keskushallintoon ja kaupunkiympäristön toimialaan sekä aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä. Tarkastuslautakunnan 2. toimikunta teki myös arviointikäynnin kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialalle.

2. HAVAINNOT

2.1. Taustaa

Liikuntalaissa (390/2015) säädetään liikunnan ja urheilun edistämisestä sekä valtionhallinnon ja kunnan vastuusta ja yhteistyöstä, valtion hallintoelimestä ja valtionrahoituksesta liikunnan toimialalla. Lain tavoitteena on edistää:

- 1) eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa,
- 2) väestön hyvinvointia ja terveyttä,
- 3) fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista,
- 4) lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä,
- 5) liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta,
- 6) huippu-urheilua,
- 7) liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita,
- 8) eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa.¹

¹ Liikunnan kansalaistoiminnan avustukset, hakuohje 2016

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Tavoitteiden saavuttamisen perustana ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys. Yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla on kuntien tehtävä. Kunnan tulee luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle:

- 1) järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen,
- 2) tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta,
- 3) rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja.²

Liikunta on suurelta osin vapaaehtoista kansalaistoimintaa. Kunnat saavat vuosittain liikuntatoiminnan kuluihin laskennallisen valtionosuuden, jolla ne voivat päätöksensä mukaan muun muassa tukea seuroja sekä eläkeläis- ja erityisryhmien liikuntatoimintaa.³

Helsingiläisten liikunta-aktiivisuudella on huomattavia yhteiskunnallisia ja taloudellisia vaikutuksia. Liikunta on tärkeää asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Liikunta antaa myös elämyksiä ja iloa ja edistää yhteisöllisyyttä.⁴

Yleistä liikuntastrategiasta

Liikuntalautakunnan vuonna 2012 hyväksymä liikuntastrategia vuosille 2013–2017 koostuu viidestä päätavoitteesta ja näitä toteuttavasta 63 toimenpiteestä. Strategian päätavoitteet ovat:

- Terveyttä edistävän liikunnan lisääminen ja liikkumattomuuden vähentäminen
- Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyvyyden sekä vetovoimaisuuden lisääminen
- Liikunnan kansalaistoiminnan aktivoiminen ja liikuntaseurojen avustusten myöntämisperusteiden uudistaminen siten, että painopiste on lasten ja nuorten liikunnan tukemisessa
- Liikuntapalvelujen tuottaminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa
- Henkilökunnan osaamisen kehittäminen ja työhyvinvoinnin parantaminen

Liikuntastrategian missiona on: ”Kaupungin toiminta-ajatuksena on helsinkiläisten elämänlaadun ja toimintakykyisyyden parantaminen liikunnan keinoin.” Strategian visio taas on: ” Liikunnan merkitys tiedostetaan kaikilla hallinnon aloilla ja liikunnasta tulee kilpailukykytekijä Helsingille. Liikuntaviraston vastuuta yhteisen tavoitteen koordinoijana selkeytetään ja vahvistetaan.”

² Liikunnan kansalaistoiminnan avustukset, hakuohje 2016.

³ Liikunnan kansalaistoiminnan avustukset, hakuohje 2016.

⁴ Liikuntastrategia 2013 – 2017.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikuntastrategiassa ei ole asetettu varsinaisia mittareita strategian toteutumiselle. Jotta strategian toteutumista voitaisiin arvioida, tulisi sillä olla mittarit, jolla tavoitteiden toteutumisen seurannalle. Liikuntastrategia 2013–2017 on enemminkin toimenpideohjelma. Toimenpiteet ovat tosin sinänsä hyödyllisiä ja edistävät liikuntaa. Niitä on erittäin runsaasti ja ne kuvaavat paljon vakiintunutta toimintaa ja asioita, jotka toteutettaisiin todennäköisesti joka tapauksessa. Tällaisia ovat esimerkiksi ”liikuntatoimi toimii asiantuntijana kaupungin liikuntapalveluiden kehittämisessä” tai ”Liikuntavirasto osallistuu pyöräilyverkoston suunnitteluun ja markkinointiin julkaisemalla ulkoilu- ja pyöräilykarttoja.” Uuden kaupunkistrategian yhtenä kärkihankkeena on Liikumisohjelma, jolle tullaan asettamaan myös mittarit ja liikkumistavoitteet eri toimialoille⁵.

2.1.1. Helsinkiläisten liikkuminen

Liikuntastrategiassa huomioidaan aikuisten ja vanhusten liikunta siten, että ”ylläpidetään kaikille avoimia ja eniten käytettyjä liikuntapaikkoja kuten liikuntareittejä, hiihtolatuja, ulkokuntoiluvälineitä ja lähiliikuntapaikkoja, kuntosaleja, monitoimihalleja ja uimahalleja.” Aikuisia kannustetaan liikkumaan erilaisten tapahtumien ja kampanjoiden keinoin. Liikuntapalvelut ovat mukana liikunnallisissa massatapahtumissa kuten Naisten Kymppi ja Helsingin City Marathon. Maahanmuuttotautaisista on aktivoitu Naiset yhdessä liikkumaan- ja Kotoutumista liikunnan keinoin- hankkeilla. Työikäisille on tuotettu ryhmäliikuntapalveluja ja avoimia maksuttomia tai edullisia liikuntamahdollisuuksia on lisätty strategiakaudella. Näitä ovat muun muassa puistojumpat, LIV ulkotreenit, avoimet vesijumpat sekä omatoiminen kuntosaliharjoittelu. Toimintakyvyltään hyväkuntoisille ikääntyville on tarjottu ryhmäliikuntapalveluja sekä lisätty avointa maksutonta tai edullista toimintaa. Näitä ovat muun muassa Seniorisäpinöitä, puistojumpaa, kesäjumpaa, vesijumpaa sekä kuntosalitoiminnan starttikursseja.⁶

Liikkuminen strategian alussa

Helsinkiläisten liikuntatottumuksissa, painossa ja kunnossa on tapahtunut viime vuosikymmeninä suuria muutoksia. Samalla kun vapaa-ajan liikunnan määrä on lisääntynyt, työn fyysinen rasittavuus, työmatkaliikunta ja yleinen aktiivisuus arjessa ovat selvästi vähentyneet. Nämä osaltaan ovat johtaneet ylipainon yleistymiseen ja kunnan huonontumiseen. Terveytensä kannalta riittämättömästi liikkuva ja ylipainoinen kaupunkilainen tarkoittaa suurempaa riskiä sairastua ja siten kasvavia sosiaali- ja terveystaloudellisia kustannuksia kaupungille. Erityisen huolestuttavaa on ylipainoisten lasten ja nuorten määrän huomattava lisääntyminen.⁷

⁵ Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan johtoryhmän kokouksen 20.11.2017 liite 4.

⁶ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

⁷ Liikuntastrategia 2013 – 2017.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Helsinki liikkuu 2009 – 2010 tutkimuksen mukaan kaksi kolmasosaa helsinkiläisistä aikuisista harrastaa terveyden kannalta riittävästi liikuntaa eli vähintään kolme kertaa viikossa ripeää ja reipasta liikuntaa, joka aiheuttaa jonkin verran hikoilua ja hengästy mistä. Naiset ovat miehiä aktiivisempia liikkujia, kun taas miehet harrastavat rasittavampaa liikuntaa. Kävelylenkkeily on aikuisten helsinkiläisten suosituin liikuntamuoto. Seuraavaksi suosituimpia liikuntamuotoja ovat kuntosaliharjoittelu, juoksu lenkkeily, pyöräily, uinti ja voimistelu. Eniten aikuiset harrastavat liikuntaa omatoimisesti yksin. Toiseksi eniten liikutaan omatoimisesti ryhmässä. Merkittävää kasvua on erityisesti liikunta-alan yrittäjien järjestämässä liikunnassa. Myös liikuntaseurat liikuttavat helsinkiläisiä aikuisia. Liikuntaseuroissa liikkuvista valtaosa on miehiä.⁸

Helsinkiläisistä lapsista ja nuorista lähes kaksi kolmasosaa liikkuu vähintään kolme kertaa viikossa. Pojat ovat tyttöjä aktiivisempia liikkujia. Suosituin laji on uinti. Muita suosikkilajeja ovat voimistelu, jalkapallo, pyöräily, luistelu, tanssi ja hiihto. Lapset ja nuoret harrastavat eniten liikuntaa omatoimisesti ryhmässä ja toiseksi eniten liikuntaseuroissa, jonka osuus oli vähenemässä strategiakauden alussa. Kaupalliset liikuntayritykset ovat tulleet myös lasten ja erityisesti nuorten liikuttajaksi ja niiden osuus oli lähes kaksinkertaistunut edellisestä vastaavasta tutkimuskerrasta.⁹

Kevyen liikenteen väylät ovat helsinkiläisten eniten käyttämiä liikuntapaikkoja. Seuraavina tulevat ulkoilureitit, kuntosalit, voimistelusalit, palloiluhallit ja salit sekä luontoympäristö.¹⁰

Liikunnan edistäminen on osa helsinkiläisten laajempaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Liikuntastrategian mukaan on tärkeää huolehtia terveysnäkökohtien huomioon ottamisesta kaupungin kaikissa toiminnoissa sekä tehdä laajaa yhteistyötä kaupungissa toimivien muiden tahojen kanssa. Oleellista on nähdä luontevat yhteistyömahdollisuudet liikunnan ja muiden terveellisten elintapojen edistämisessä. Tavoitteena on kaupunki, jossa kuntalaiset liikkuvat terveytensä kannalta riittävästi, ja jossa liikunta tarjoaa asukkaille mahdollisuuksia yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.¹¹

Liikkuminen nyt

Helsinkiläisten liikuntatottumukset ovat paremmat kuin koko maassa keskimäärin. Helsinkiläiset liikkuvat aktiivisesti huomattavasti useammin ja vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomia oli vähemmän kuin muualla maassa. 30 prosenttia helsinkiläisistä aikuisista harrasti varsinaista kuntoliikuntaa tai urheilua kuten juoksua, hiihtoa, uintia tai pallopelejä useita tunteja viikossa ja 42 prosenttia käveli, pyöräili tai teki kevyitä koti- pihatöitä yms. useita tunteja viikossa. Miehet harrastivat useammin aktiivisesti

⁸ Liikuntastrategia 2013 – 2017.

⁹ Liikuntastrategia 2013 – 2017.

¹⁰ Liikuntastrategia 2013 – 2017.

¹¹ Liikuntastrategia 2013 – 2017.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

liikuntaa (34 prosenttia) kuin naiset (27 prosenttia), mutta naisilla (45 prosenttia) kevytliikunta oli yleisempää kuin miehillä (38 prosenttia). Aktiivisesti liikuntaa harrastavia oli huomattavasti enemmän nuoremmissa ikäryhmissä. Lisäksi koulutustasolla oli selkeä yhteys aktiiviseen liikunnan harrastamiseen; korkeasti koulutetut liikkuvat muita enemmän. Toisaalta koulutusryhmien välillä ei ollut eroa kevyen liikunnan osalta.¹²

Helsingiläisistä aikuisista 16 prosenttia ei harrastanut lainkaan liikuntaa vapaa-ajallaan. 20–54-vuotiaista helsingiläisistä 14 prosenttia ja 55–75-vuotiaista 19 prosenttia ei harrastanut vapaa-ajan liikuntaa. Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla väheni iän myötä, 75 vuotta täyttäneistä helsingiläisistä 34 prosenttia ei harrastanut liikuntaa. 20–54-vuotiaista helsingiläisistä 41 prosenttia harrasti riittämättömästi kestävyysliikuntaa ja lihaskuntoharjoittelua. Suositusten mukaan kestävyysliikuntaa ja lihaskuntoharjoittelua harrasti 38 prosenttia 20–54-vuotiaista helsingiläisistä. Miehet harrastivat kestävyysliikuntaa ja lihaskuntoharjoittelua suositusten mukaan hieman naisia useammin. Matalasti koulutetuista 52 prosenttia harrasti riittämättömästi kestävyysliikuntaa ja lihaskuntoharjoittelua, pidempään koulutetuista sitä harrasti riittämättömästi 34 prosenttia.¹³

Kouluterveyskysely

Kouluterveyskysely 2017 mukaan helsingiläisistä peruskoulun yläasteen kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 39 prosenttia harrastaa liikuntaa omatoimisesti lähes päivittäin, lukiolaisilla osuus on 35 prosenttia ja ammattikoululaisilla 30 prosenttia. Lukiolaisten osuus on pienempi kuin koko maassa, mutta yläastealaisten ja ammattikoululaisten osuudet ovat kutakuinkin samat kuin koko maan nuorilla. Kaikissa ryhmissä helsingiläiset pojat harrastavat liikuntaa enemmän kuin tytöt.¹⁴

Ohjattua liikuntaa vähintään kuukausittain helsingiläisistä kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista harrastaa 60 prosenttia. Lukiolaisilla vastaava osuus on 49 prosenttia ja ammattikoululaisilla 31 prosenttia. Ohjattua liikuntaa helsingiläisnuoret harrastavat hieman enemmän kuin keskimäärin koko maassa. Yläasteella ja ammattikouluissa pojat harrastavat tyttöjä enemmän ohjattua liikuntaa mutta lukiossa asetelma on päinvastoin.¹⁵

Helsingiläisistä yläastealaisista vähintään tunnin päivässä liikkuu 21 prosenttia, lukiolaisista 14 prosenttia ja ammattikoululaisista 15 prosenttia. Kaikissa ryhmissä pojat liikkuvat tyttöjä enemmän. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien helsingiläisnuorten osuudet ovat hieman korkeampia kuin koko maassa. Korkeintaan tunnin viikossa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajallaan harrastaa 22 prosenttia yläastealaisista, 24

¹² Helsingiläisten aikuisten koettu terveys ja elintavat, 2016.

¹³ Helsingiläisten aikuisten koettu terveys ja elintavat, 2016.

¹⁴ Kouluterveyskysely 2017.

¹⁵ Kouluterveyskysely 2017.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

prosenttia lukiolaisista ja peräti 41 prosenttia ammattikoululaisista. Koko maassa osuudet ovat lähes täysin samat. Kaikissa ryhmissä helsinkiläiset tytöt harrastavat poikia vähemmän liikuntaa. Liikkumisesta huolimatta pojat ovat kuitenkin tyttöjä yleisemmin ylipainoisia.¹⁶

Niiden nuorten osuus, jotka harrastavat hengästyttävää liikuntaa korkeintaan yhden tunnin tai ei lainkaan viikossa, on kuitenkin laskenut erityisesti vuodesta 2010 alkaen. Paras kehitys on ollut perusopetuksessa vuosien 2013 ja 2017 välillä.

2.1.2. Terveysvaikutusten arviointi päätöksenteossa

Helsingin kaupungin strategiaohjelman 2013–2016 tavoitteita olivat muun muassa terveyden, hyvinvoinnin ja liikunnan lisääminen. Yhtenä toimenpiteenä terveyttä edistävän liikunnan lisäämiseksi ja liikkumattomuuden vähentämiseksi oli terveysvaikutusten arviointi kaupungin päätöksenteossa.¹⁷ Myös terveydenhuoltolain mukaan kunnan on päätöksenteon ja ratkaisujen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon tehtävien päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Saman lain mukaan kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.¹⁸

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen säilyy kunnilla sosiaali- ja terveyspalvelujen siirtyessä itsehallintoalueille. Ennakoarvioinnin avulla voidaan arvioida etukäteen toimialoilla tehtävien päätösten vaikutuksia kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin ja kaventaa väestöryhmien välisiä terveys- ja hyvinvointieroja.¹⁹

Tarkastusvirasto selvitti vuonna 2011 terveysvaikutusten arviointia päätöksenteossa Helsingin kaupungin kaikissa hallintokunnissa. Selvityksen perusteella arviointi ei ollut niin tuttua kuin sen olisi pitänyt olla. Arviointimalli oli tuolloin tutuinta opetusvirastossa, sosiaalivirastossa sekä terveyskeskuksessa. Kaupunginjohtaja päätti 2.4.2014 (34 §), että hallintokuntien päätösesitysten valmistelussa otetaan käyttöön nopea terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointimalli. Samalla kaupunginjohtaja kehotti kaupunginkansliaa huolehtimaan ohjeen soveltamisen ohjeistuksesta ja koulutuksen järjestämisestä kaupungin valmistelijoille. Kaupunginkanslia on huolehtinut ohjeistuksesta lisäämällä Valmistelijan käsikirjaan viittauksen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointimalliin. Mallia pidetään sosiaali- ja terveysviraston mukaan esillä myös valmistelijakoulutuksissa.²⁰

¹⁶ Kouluterveyskysely 2017.

¹⁷ Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2013–2016.

¹⁸ Selvitys terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnista päätöksenteossa, 2015.

¹⁹ Selvitys terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnista päätöksenteossa, 2015.

²⁰ Selvitys terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnista päätöksenteossa, 2015.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Sosiaali- ja terveysvirasto on vuonna 2015 selvittänyt terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnin toteutumista. Lautakuntien päätösasiakirjojen tarkastelun perusteella arviointeja oli tehty noin puolessa (49 prosenttia) niistä päätöksistä, joissa se olisi ollut tarpeen. Arvioinneissa oli nostettu hyvin esille yksi tai useampi väestöryhmä, jolle päätöksellä arvioitiin olevan vaikutuksia. Arviointi oli kuitenkin pääsääntöisesti tehty varsin pintapuolisesti nimeämällä esimerkiksi väestöryhmät, joita päätös koskettaa tai minkälaisiin asioihin päätöksellä on vaikutusta. Sen sijaan arvioimatta jäi usein vaikutuksen laatu, eli mitä seurauksia päätöksellä on vaikutuksen kohteeseen. Päätösten mahdollisia kielteisiä vaikutuksia ei myöskään ollut juuri tuotu esille, vaikka päätöksillä saattaa sellaisia olla joihinkin väestöryhmiin.²¹

Arvioinnissa tehtiin oma suppea otos terveysvaikutusten arvioinnista päätöksenteossa. Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksistä poimittiin vuodelta 2017 viisi päätöstä ja kulttuuri- ja vapaa-ajan lautakunnan sekä sen liikuntajaoston vuosien 2017 ja 2018 päätöksistä poimittiin yhteensä viisi päätöstä. Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksissä kyse oli suhteellisen isoista tai keskeisellä paikalla sijaitsevista kaavoista ja nopeusrajoitusten määrittämisen periaatteista koko Helsingissä. Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan päätöksissä kyse oli avustusten myöntämisestä ja toimialan palveluiden hinnastosta.

Kaupunkiympäristölautakunnan päätöksissä vaikutuksia terveyteen oli huomioitu vähintään ympäristöhäiriöiden näkökulmasta. Pyöräilyn ja jalankulun olosuhteet oli huomioitu pääosin liikenteen eikä fyysisen aktiivisuuden näkökulmasta. Yhden kaavan vaikutusten arvioinnissa olosuhteiden parantumisen arvioitiin kuitenkin edistävän terveellistä liikkumiskulttuuria. Nopeusrajoitusten periaatteiden määrittämisen aineistossa arvioitiin laajasti vaikutuksia liikkumistottumuksiin sekä fyysisiä että psyykkisiä terveysvaikutuksia. Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan päätöksissä ei varsinaisesti arvioitu terveysvaikutuksia mutta liikkumisen lisääminen tavoitteena huomioidaan esimerkiksi avustuskriteereissä. Kaupunkiympäristön toimialan kohtuullisen tasoista terveysvaikutusten arviointia selittää todennäköisesti se, että maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittaa arvioimaan hankkeiden vaikutuksia myös terveyteen sen merkittävyyden vaatimalla laajuudella.

2.1.3. Liikunnan poikkihallinnollisen järjestämisen vahvistaminen

Strategiaohjelman 2013–2016 yhtenä toimenpiteenä oli liikunnan poikkihallinnollisen järjestämisen vahvistaminen ja hyvien käytäntöjen luominen eri virastojen välisenä yhteistyönä. Strategiaohjelman loppuseurannan mukaan liikuntavirasto järjestää säännöllisiä tapaamisia keskeisten yhteistyövirastojen kanssa ajankohtaisista yhteistyöhankkeista. Koko kaupunkikonsernin liikuntatoimijoiden yhteistyöelimenä oli apulaiskaupunginjohtajan johdolla toiminut liikuntafoorumi. Tavoitteena on vuoropuhelun

²¹ Selvitys terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnista päätöksenteossa, 2015.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

tiivistäminen liikuntakonsernin eri toimijoiden välillä. Foorumi on luonteeltaan epävirallinen eikä sillä ole toimivaltaa, mutta sillä on ollut keskeinen asema apulaiskaupunginjohtajan ja liikuntakonsernin eri toimijoiden välisen vuoropuhelun kannalta. Foorumi on kokoontunut keskimäärin kahdesti vuodessa.²² Liikuntafoorumi jatkaa työtään myös uudessa kaupunkiorganisaatiossa apulaispormestarin johdolla²³.

Nuorisoasiainkeskus on toteuttanut kesinä 2014–2016 liikuntaviraston kentillä nuorille maksutonta jalkapallotoimintaa; kentät on saatu käyttöön joko ilmaiseksi tai hyvin edullisesti. Malmi-Pukinmäen alueella nuorisoasiainkeskuksen Operaatio Pulssi on järjestänyt yhteistyössä liikuntaviraston kanssa erilaisia liikuntakokeiluja. Nuorisoasiainkeskuksen Boosti- ja Luotsi-hankkeet ja läntisen Helsingin nuorisotyö ovat tehneet yhteistyötä liikuntaviraston Fun Actionin kanssa. Nuoria on viety Fun Action -tunneille ja Fun Actionin välineitä on lainattu muun muassa Boostin toimintaan. Fun Action on ollut myös mukana nuorisoasiainkeskuksen Reaktori- ja Ruutiexpo-tapahtumissa. Itä-Helsingissä nuorisotoimi on tehnyt yhteistyötä liikuntaviraston EasySportin kanssa.²⁴

Helsingin kaupungin suomen- ja ruotsinkieliset peruskoulut ovat mukana Liikkuva koulu -ohjelmassa, joka toteutetaan koulujen, liikuntaviraston ja järjestöjen yhteistyönä. Lähiliikuntapaikkoja on toteutettu runsaasti varsinkin koulujen läheisyyteen. Varhaiskasvatusvirasto ja liikuntavirasto ovat tehneet alueellista yhteistyötä ja järjestäneet esimerkiksi Töölön Kisahallissa esikoululaisten liikuntatapahtuman. Kirjastoista voi lainata liikuntaviraston välineitä ja varata samalla esimerkiksi kenttävuoron. Rakennusvirasto ja liikuntavirasto ovat tehneet yhteistyötä muun muassa ulkoilureitteihin ja Helsingin skeittiohjelmaan liittyen.²⁵

2.2. Terveystta edistävä liikunta ja liikkumattomuuden vähentäminen

Kuten aiemmin todettiin, lasten ja nuorten kuten aikuistenkin arkiliikunta vähenee passiivisen elämäntyylin myötä. Sen vuoksi kaikenlaisen fyysisen aktiivisuuden tarve sekä myös vapaa-ajan liikuntaharrastuksen tarve korostuu. Liikkumattomuuden ydin on arki- ja hyötyliikunnan huomattavassa laskussa, jota organisoitu liikunta ei kuitenkaan pysty kokonaan kompensoimaan.

Helsingin kaupungin strategiaohjelman liikuntalinjauksia toteuttaa pitkälti kaupungin liikuntatoimi, joka järjestää paljon liikuntaa ja erilaisia hyvinvointipalveluja koko Helsingin väestölle. Liikuntatoimen liikuntastrategian vuosille 2013–2017 tavoitteena oli parantaa kaupunkilaisten hyvinvointia ja toimintakykyä, lisätä kaupungin viihtyisyyttä

²² Strategiaohjelman 2013–2016 toimenpiteiden loppuseuranta, 2017.

²³ Liikuntapalvelukokonaisuuden johtoryhmän muistio 23.1.2018.

²⁴ Strategiaohjelman 2013–2016 toimenpiteiden loppuseuranta, 2017.

²⁵ Strategiaohjelman 2013–2016 toimenpiteiden loppuseuranta, 2017.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

ja jakaa tukea liikuntaseuroille erityispainopisteenään nuorisotoiminta ja syrjäytymisen ehkäisy. Paljon toimintaa keskitetään erityisesti lapsille ja nuorille. Tällaista toimintaa ovat muun muassa EasySport, FunAction, Liikkuva koulu ja NYT-liikunta.

2.2.1. EasySport

EasySport on vuonna 2008 hankemuotoisena toimintana aloittanut toimintamalli, joka tarjoaa matalan kynnyksen liikuntaa alakouluikäisille lapsille. Se alkoi osana kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitetta, jonka mukaan syrjäytymistä ehkäistään järjestämällä 7-12-vuotiaille alakoululaisille lapsille heitä kiinnostavaa monipuolista maksutonta tai edullista harrasteliikuntaa iltapäivisin koulujen tiloissa tai koulujen lähellä olevissa liikuntapaikoissa. Aluksi koordinointi sisälsi yhteistyöverkoston rakentamista ja EasySport-palvelupaketin kokoamista. Liikuntatoimi etsi palveluntuottajia, jotka olivat kiinnostuneita tarjoamaan EasySport-toimintaa oppilaille.²⁶

Urheiluseurojen ja muiden järjestöjen liikunnanohjaajat toteuttavat pääosan EasySport-toiminnasta, joita ovat säännölliset iltapäivä- tai aamupäiväryhmät keväällä ja syksyllä sekä loma-aikojen leirit ja tapahtumat. Urheiluseurat ja järjestöt ovat päävastuussa toiminnan organisoimisesta koulujen kanssa sekä ohjaajien ja sijaisten hankkimisesta ja palkkaamisesta. Urheiluseurat ja järjestöt myös päättävät yhdessä toimintaan osallistuvien lasten kanssa, onko toiminta lajilähtöistä vai yleisesti monipuolista liikuntataitoja edistävää toimintaa, kuinka suuri liikuntaryhmä voi olla ja onko mukana yksi vai kaksi ohjaajaa, tilojen koko ja koulujen toiveet huomioon ottaen. Seurojen ja järjestöjen vastuulla on kävijämäärien tilastointi ja tilastojen toimittaminen liikuntatoimelle. Ne myös laskuttavat ohjatuista tunneista, osallistuvat koulutuksiin ja välittävät palautetta toiminnasta koordinaattorille.²⁷

Nykyisin EasySport toimintaa koordinoi liikunnansuunnittelija muiden tehtäviensä ohella. Lisäksi yksi lasten ja nuorten liikunnanohjaaja vastaa kohdennettujen, tuen tarpeessa olevien koululaisten toiminnan järjestämisestä sekä loma-aikoihin keskitettyjen EasySport-tapahtumien toteuttamisesta.²⁸ Liikuntatoimen vastuulla on palveluntarjoajien palkkioiden maksaminen, toiminnan markkinointi, ohjaajien koulutus ja toiminnan tilastointi. Myös toiminnan seuranta ja raportointi sekä mentoritoiminnan kehittäminen kuuluivat liikuntatoimelle.²⁹

Kohdennettuja, esimerkiksi ylipainoisille tarkoitettuja EasySport-ryhmiä ohjaavat pääasiassa liikuntaviraston liikunnanohjaajat. Liikuntaviraston liikunnanohjaajat myös toteuttivat loma-aikojen liikuntatoimintaa.³⁰

²⁶ Selvitys Helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä

²⁷ Selvitys Helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä

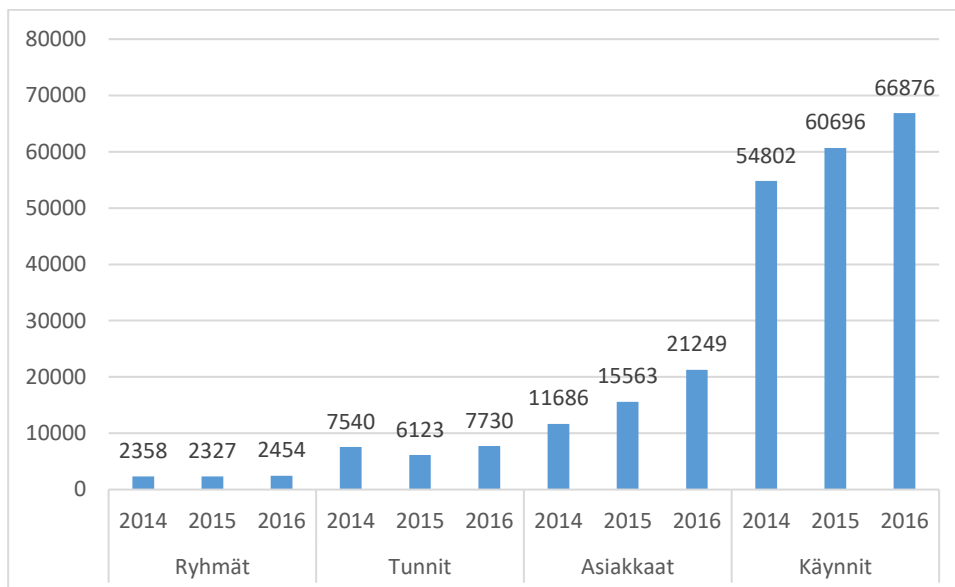
²⁸ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

²⁹ Selvitys Helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä

³⁰ Selvitys Helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kuvio 1 EasySport toiminnan kehitys vuosina 2014 – 2016

Kuviosta 1 havaitaan kolmelta vuodelta EasySport toiminnan kehitys. Vuosina 2014–2016 ryhmien ja tuntien osalta ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Myönteistä kehitystä on toimintaan osallistuneiden asiakkaiden ja käyntien kasvu yli 20 prosentin kasvu. EasySport toiminta on vakiintunut normaaliksi toiminnaksi ja se jatkuu koko kaupungin alueella. Liikunnan aktivointipalveluihin on varattu määräraha kattamaan nykyinen toiminta.³¹

EasySport-liikunnan vaikutusten seuraamiseksi liikuntapalveluissa on toteutettu kyselyt vuosina 2012 ja 2016. Viimeisimmän kyselyn mukaan vastaajista 21 prosenttia ilmoitti, että heillä ei ole EasySport-liikunnan lisäksi mitään muuta harrastusta. Vastaajista 51 prosenttia kertoi, että he eivät ole mukana urheiluseuratoiminnassa. Vastaajista 45 prosenttia arvioi liikkuvansa EasySport-liikunnan ansiosta aiempaa enemmän rasittavasti eli siten, että hengästyy ja hikoilee. Vastaajista 20 prosenttia koki, että rasittavan liikkumisen määrä ei ole muuttunut ja 35 prosenttia ei osannut itse arvioida toiminnan vaikutuksia liikkumisen määrän lisääntymiseen.³²

Lisäksi syksyllä 2017 liikuntapalveluihin palkattiin korkeakouluharjoittelija, joka toteutti yhdessä liikunnansuunnittelijan kanssa yhteistyökumppaneille suunnatun selvityksen toimintamallin ja yhteistyön toimivuudesta. Selvityksen perustella liikunta-seurayhteistyö toimii vastanneiden mielestä joko melko hyvin (54 prosenttia) tai erittäin hyvin (46 prosenttia). 33 prosenttia vastanneista on sitä mieltä, että kaupunki on

³¹ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

³² Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

onnistunut tarjoamaan yhteistyökumppaneille tukea toiminnan toteuttamiseksi erittäin hyvin, ja 58 prosenttia arvioi saaneensa tukea melko hyvin. 69 prosenttia vastaajista koki, että toiminta nivoutuu osaksi koulujen toimintaa joko hyvin tai erittäin hyvin. Vastanneista kaikki olivat sitä mieltä, että liikuntaseurojen toiminta-ajatus sopii jo hyvin (38 prosenttia) tai erittäin hyvin yksin EasySport-toiminta-ajatuksen kanssa *liikuntaa tasavertaisesti kaikille, iloisesti leikkimielellä, edullisesti ja monipuolisesti*.³³

2.2.2. FunAction

Vuodesta 2009 toiminut FunAction on 13–17-vuotiaille yläasteikäisille nuorille tarkoitettua avointa liikuntatoimintaa, jossa ideana on saada nuoria harrasteliikunnan pariin ilman sitoutumista tai kilpailullista elementtiä. Toiminnassa on mukana muutamia helsinkiläisiä liikuntaseuroja. Yksi FunAction-kausi maksaa 20 euroa, joten liikkuminen on varsin edullista. Kohdennetumpaa toimintaa tehdään liikuntaneuvonnan puitteissa. Neuvojaan voi olla yhteydessä nuori itse tai hänen vanhempansa, koulu tai jokin muu yhteistyötaho, esimerkiksi lastensuojelu, minkä jälkeen nuoren kanssa hänelle asetetaan tavoitteet liikunnan ja arkiaktiivisuuden lisäämiseksi. Prosessi kestää kolme kuukautta, jonka aikana liikuntaneuvoja tapaa nuoren kasvokkain pari kertaa ja pitää häneen yhteyttä esimerkiksi tekstiviestein tai sähköpostein muutosprosessia tukeakseen. Palveluun sisältyvät lisäksi kunnon testaus ja seurantamittaukset, muun FunAction-toiminnan esittely sekä liikunta- ja harrastustoimintaan ohjaus.³⁴

Toinen kohdennettu palvelu on nimeltään FunAction-startti, joka on tarkoitettu 12–15-vuotiaille ylipainoisille, liikuntaa vähän tai ei ollenkaan harrastaville nuorille. Starttiryhmässä kokeillaan lajeja ja innostetaan nuoria omaehtoiseen liikuntaan. Ryhmä toimii vakiotunnin tavoin neljän kuukauden ajan syksyllä ja neljän kuukauden ajan keväällä. Kesällä osallistuminen on vaihtelevampaa.³⁵

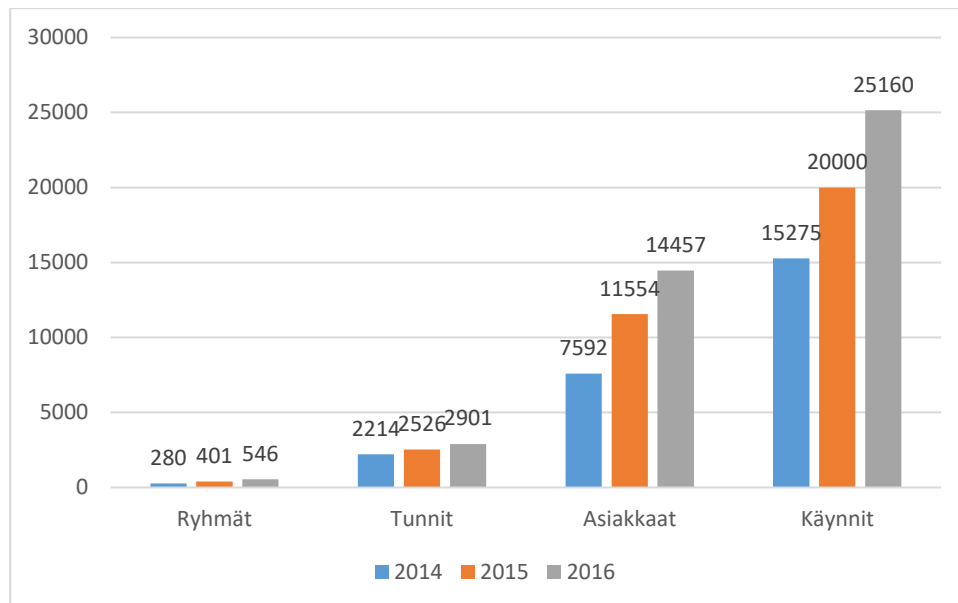
³³ Liikuntapalvelupäällikön sähköposti 15.3.2018

³⁴ Selvitys Helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä

³⁵ Selvitys Helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kuvio 2 FunAction toiminnan kehitys vuosina 2014 -2016

Kuviosta 2 selviää FunAction toiminnan kehitys kolmelta edelliseltä vuodelta. FunActionin toimintaa on painotettu alueille, joissa sille on katsottu olevan eniten tarvetta. Toiminnan järjestäminen on painottunut Itä-Helsinkiin. Vuodesta 2016 toimintaa on järjestetty myös Länsi-Helsingissä Malminkartano-Kannelmäki alueella, mikä osaltaan selittää ryhmien, asiakkaiden ja kävijämäärien kasvua. Samalla se on lisännyt alueiden nuorten liikunnan harrastamista. Länsi-Helsingin toimintaan on saatu rahoitusta Lähiöprojektista 30 000 euroa vuodessa. Tämä tuki kuitenkin loppuu vuoteen 2017. Nuorten harrasteliikuntapalvelujen jakautuminen Helsingissä on epätasaista. Palvelut puuttuvat kokonaan keskikaupungin alueelta. Fun Action -toiminnan laajentaminen myös keskikaupungille ja läntiseen Helsinkiin on yksi tulevan kauden merkittävistä nuorten yhdenvertaisuutta edistävästä tavoitteista.³⁶

2.2.3. Liikkuva koulu

Liikkuva koulu -ohjelma on osa Suomen hallitusohjelman osaamisen ja koulutuksen kärkihanketta. Liikkuvan koulun tavoitteena on aktiivisempi ja viihtyisämpi koulupäivä. Keskeisiä teemoja ovat oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen, oppilaiden osallisuuden sekä liikkumisen lisääminen ja istumisen vähentäminen. Liikkuva koulu -ohjelman sisällöt kannustavat kouluja huomioimaan fyysisen aktiivisuuden lisäämisen mahdollisuudet monialaisesti koulupäivän rakenteessa ja koulumatkojen aikana.³⁷

³⁶ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

³⁷ Liikkuva Koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015–31.12.2016

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Helsinki lähti mukaan Liikkuva koulu -ohjelmaan vuonna 2012. Vuonna 2016 kaikki kaupungin peruskoulut olivat mukana ohjelmassa. Liikkuva koulu -ohjelmaa toteutetaan kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikuntapalveluiden sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan välisenä yhteistyönä opetus- ja kulttuuriministeriön hankerahalla. Rahoitus tulee jatkumaan ainakin lukuvuodelle 2018–2019. Hankerahalla on palkattu vaihteleva määrä liikunnanohjaajia, jotka ovat toimineet koulujen arjessa resurssina ja toimintakulttuurin muutoksen tukijoina.³⁸

Liikkuva koulu -ohjelmassa oppilaat on osallistettu pohtimaan yhdessä omaa fyysistä aktiivisuuttaan koulupäivänä. Koulupäivä on jakautunut välituntiaikaan, ennen ja jälkeen koulupäivän tapahtuvaan toimintaan sekä oppituntien toiminnallisuuteen. Liikkuva koulu -ohjelman ohjaajien määrä on vuosittain vaihdellut 1-4 välillä ja osa henkilöistä on ollut osapäiväisiä. Tarve on ollut suurempi, koska oppilasmäärä kouluissa on koko ajan kasvava. Ohjaajille suunniteltiin vastuukoulut ja suunnitelma miten koulun lähtökohdista etenevä prosessi kussakin koulussa toteutetaan. Työaika käytettiin niin opettajien perehdyttämiseen, yhteisohjaamiseen, lasten osallistamiseen, toiminnallisten opetusmenetelmien ideointiin ja välineistösuunnitteluun. Malli on ollut koulujen näkökulmasta erittäin onnistunut ja mieleinen. Ohjaajia tulisi jatkossa saada myös alueellisten urheiluseurojen henkilöistä, jotka jo muutenkin toimivat koulujen alueilla ja tekevät koulujen kanssa yhteistyötä, mikäli tähän olisi mahdollista suunnata rahallista tukea.³⁹

Kuva 1 Koulupäivän aikaiset liikunnat

Kuvassa 1 on esitetty teemat, joilla voidaan huomioida fyysisen aktiivisuuden lisäämisen mahdollisuus koulupäivän rakenteessa ja koulumatkojen aikana. Koulujen

³⁸ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

³⁹ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

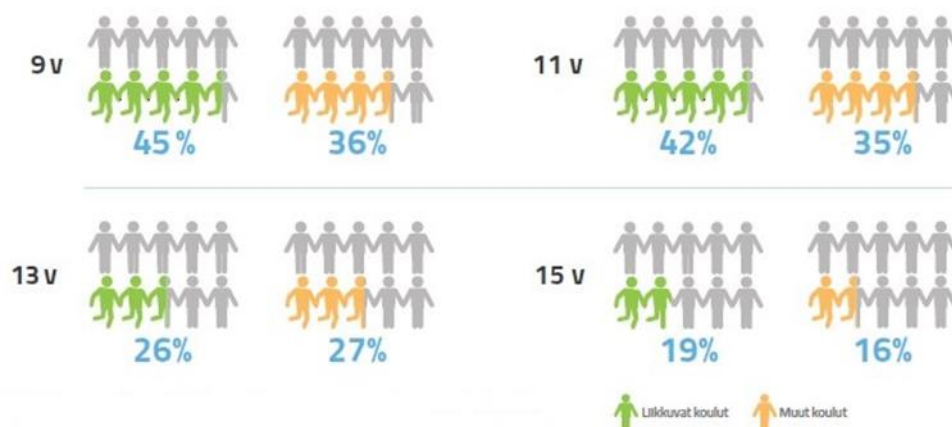
ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

omien arvioiden mukaan vahvimpia osa-alueita liikkumisen edellytyksistä ovat Liikkuva koulu -toiminnan organisointi ja välituntitoiminta. Joka toisessa koulussa on käytössä pitkä toimintavälitunti. Myös koulujen tiloja on muokattu toiminnallisuutta tukeviksi ja koulun lähiympäristöä hyödynnetään sekä liikkumisessa että opetuksen tukena. Koulujen henkilökunnan mielestä liikkuminen koulupäivän aikana edistää kouluviihtyvyyttä ja työrauhaa. Myös nuorten suhtautuminen koulupäivän aktiivisuutta kohtaan on myönteinen.⁴⁰

Valtakunnallinen liikunnan edistämiskeskus Likes on seurannut liikkuva koulu toiminnan vaikutuksia ja suoraa seurantatietoa on olemassa liikunnan lisääntymisestä koulupäivinä. Liikkuva koulu -ohjelmaa arvioidaan säännöllisesti ja viimeisin arvio on tehty vuonna 2016.⁴¹

Hallituksen kärkihankkeen tavoitteena on ollut, että jokainen peruskoululainen liikkuu tunnin päivässä. Valtakunnallisen seurannan mukaan noin kolmannes oppilaista liikkuu suosituksen mukaisesti. Tavoite toteutuu yleisemmin Liikkuvilla alakouluissa. Vähän liikkuville oppilaille koulu on tärkeä liikkumisen turvaaja.⁴²

Kuva 2 Liikuntasuosituksen täyttävien oppilaiden osuudet

Kuvassa 2 on esitetty päivittäisen liikuntasuosituksen täyttävien oppilaiden osuudet iän mukaan Liikkuvilla kouluissa ja muissa kouluissa valtakunnallisesti. Pääsääntöisesti liikkumisen määrän arviointi on perustunut koululaisten omaan arvioon kyselyssä. Vuonna 2016 tutkimuksessa oppilaiden liikkumisen määrää mitattiin kyselyn lisäksi liikemittareilla. Pojilla reipas liikunta on tyttöjä yleisempää, mutta vastaavasti tytöillä kertyy poikia enemmän kevyttä liikuntaa. Liikkuvilla alakouluissa liikuntasuosituksen täyttyminen on yleisempää verrattuna muiden alakoulujen oppilaisiin. Ylä-

⁴⁰ Liikkuva koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015–31.12.2016

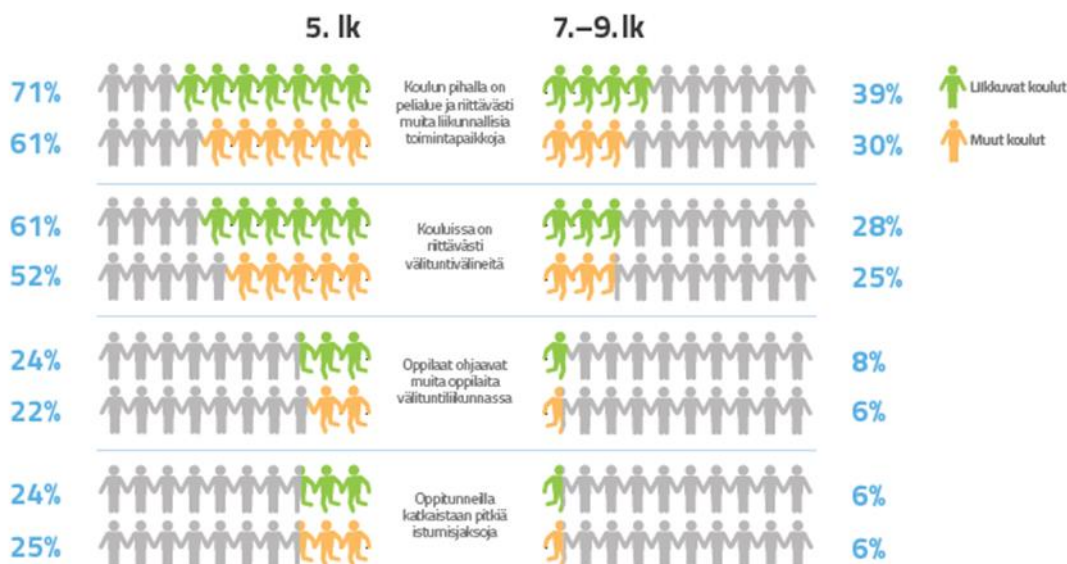
⁴¹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla 4.10.2017

⁴² Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

koululaisilla liikuntasuosituksen täyttymisessä ei ole juurikaan eroa. Muutenkin yläkoululaisten päivittäisen liikuntasuosituksen tähtyminen vähenee huomattavasti verrattuna alakoululaisiin, sillä yläkoululaiset menevät harvemmin ulos välitunneilla.⁴³

Kuva 3 Oppilaiden arviot siitä, toteutuvatko asiat heidän koulussaan

Kuvasta 3 huomataan, että oppilaat ovat koulun liikuntamahdollisuuksiin selvästi tyytyväisempiä alakouluissa kuin yläkouluissa. Alakoulun oppilaat arvioivat positiivisemmin niin koulun pihat, välituntivälineiden määrän, välituntiliikunnan vertaisohjauksen kuin istumisen katkaisun oppitunneilla verrattuna yläkoulun oppilaiden arvioihin.⁴⁴

2.2.4. NYT-liikunta

NYT-liikunta on hallitusohjelmaan kirjatun nuorisotakuun pohjalta luodun nuorten yhteiskuntatakuu-hankkeen tuotos, jonka toiminta alkoi vuonna 2013. Hanketta tehdään yhteistyössä helsinkiläisten liikuntaseurojen kanssa. Liikuntakurssit ovat avoimia ja maksuttomia kaikille 18–29-vuotiaille helsinkiläisille eikä niihin tarvitse ilmoittautua ennakoon. Samoin kuin FunAction, myös NYT-liikunta tarjoaa aktiiviseen arkeen tähtäävää yksilöllistä liikuntaneuvontaa. Toiminnan tavoitteena on erityisesti tavoittaa ja aktivoida niitä nuoria, jotka eivät ennestään juuri harrasta liikuntaa ja joilla ei ole koulutus- tai työpaikkaa. Tavoittaakseen kohderyhmäänsä hanke toimi aiemmin läheisessä yhteistyössä kaupungin työllisyydenhoidon asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi hankkeen kohderyhmää tavoitellaan muun muassa TE-toimistoista,

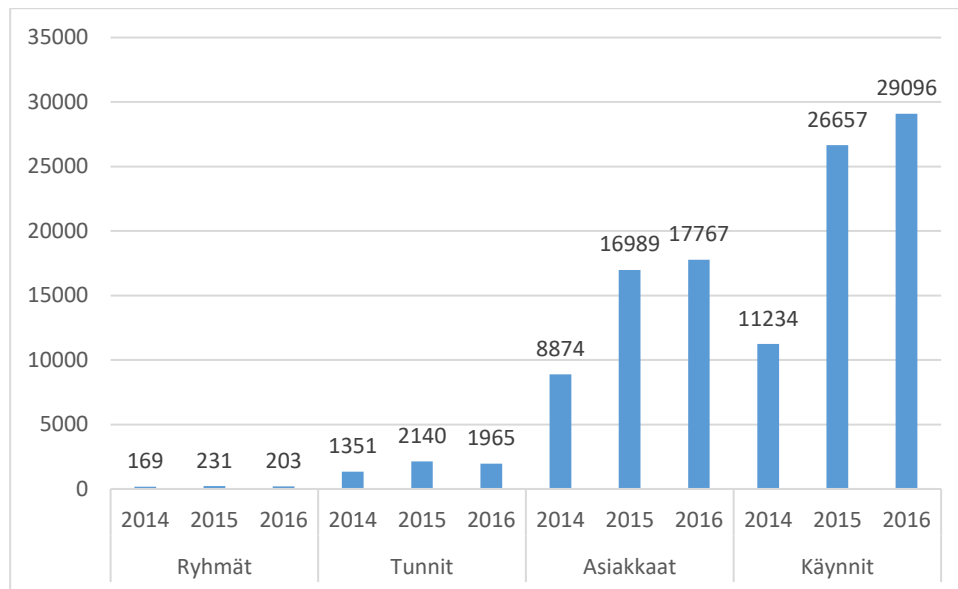
⁴³ Liikkuva koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015–31.12.2016

⁴⁴ Liikkuva koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015–31.12.2016

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Stadin ammattiopiston työpajoilta ja NAO⁴⁵- sekä Vamos⁴⁶-ryhmistä. Hankkeen perimmäinen kohderyhmä on siis rajattu, ja tähän ryhmään kuuluvien löytämiseksi käytetään etsivää työtä. NYT-liikunnan lähtökohtana on kausittain päivittyvä liikuntakalenteri.⁴⁷

Kuvio 3 NYT-liikunnan kehitys vuosina 2014–2016

Kuviossa 3 on kuvattu NYT-liikunnan toiminnan toteutumat kolmelta edelliseltä vuodelta. NYT-liikunta jatkuu vuonna 2018 kaupungin vakinaisena toimintana liikuntatoimen budjettiin lisättyjen määrärahojen myötä. Vuosina 2014–2016 ryhmien ja tuntien osalta ei ole tapahtunut merkittävää muutosta mutta toimintaan osallistuvien asiakkaiden ja käyntien määrä on kasvanut selvästi. Asiakkaat ovat siis löytäneet viime vuosina toiminnan.⁴⁸

⁴⁵ Nuorten aikuisten osaamisohjelma 20–29-vuotiaille, joilta puuttuu ammatillinen tutkinto.

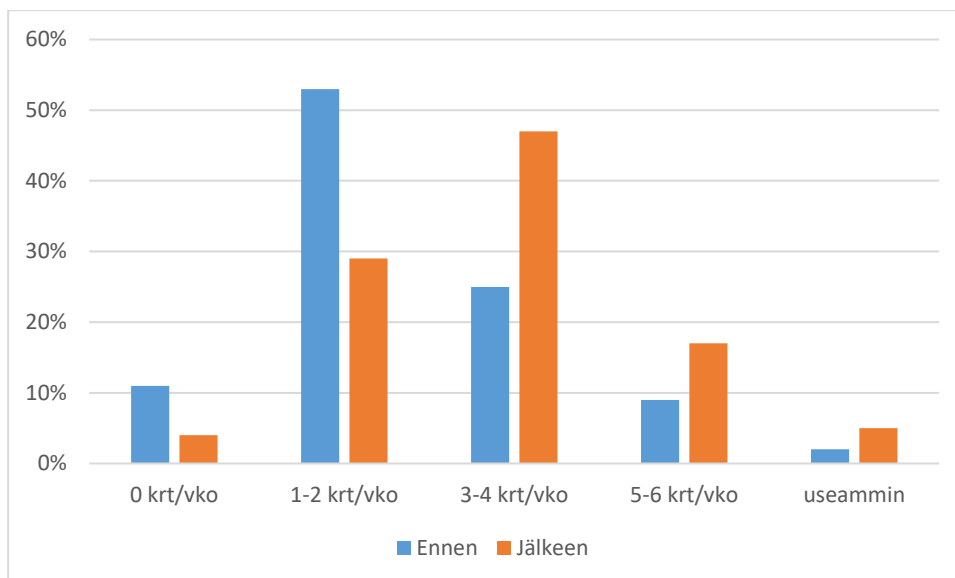
⁴⁶ Vamos on Helsingin diakonissalaitoksen toimintaa, joka tukee 16–29-vuotiaita arjen kuntoon laittamisessa ja tulevaisuuden suunnittelussa.

⁴⁷ Selvitys Helsingiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä

⁴⁸ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kuvio 4 NYT-liikunnan osallistujien aktiivisuus ennen ja jälkeen, asiakaskysely kevät 2016

Kuviossa 4 kuvataan NYT-liikunnan keväällä 2016 tehdyn asiakaskyselyn, jossa vastaajia oli 246, tuloksia. Kuvioista havaitaan osallistujien liikunnan aktiivisuuden kasvu. Ennen NYT-liikunta tunteja 64 prosenttia liikkui 0-2 kertaa viikossa. Liikuntatuntien jälkeen 64 prosenttia liikkui 3-6 kertaa viikossa.⁴⁹

2.2.5. Asiakkaiden tavoitettavuus

Kouluissa tavoitetaan nuoria markkinoinnin, liikuntatuntien ja terveydenhuollon kautta. Nuorisotoimi tavoittaa myös omalla toiminnallaan nuoria. Työikäiset tavoitetaan terveydenhuollon kautta. Työikäisten liikuntaolosuhteita rakennetaan ja parannetaan, mutta muuten työikäisiä ei välttämättä tavoiteta suoraan. Toisinaan liikunnanohjaajia on auttamassa terveystieteilijät. Liikuntaneuvonta on havaittu parhaaksi keinoksi tavoittaa vähän liikkuvia. Työikäisten Aktiivix -palveluketju⁵⁰, joka on kohdennettu tyypin 2 diabetesriskissä tai siihen jo sairastuneisiin, on ollut toimiva ja sitä on modifioitu kohdentumaan myös maahanmuuttajain ja nuoriin. Vaikuttavuutta seurataan terveystiedoilla.⁵¹

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla ei ole tarkkaa tietoa siitä, ketkä lapset eivät liiku ollenkaan. EasySport kerhot ovat toimineet eräänlaisina kutsukerhoina koulu- ja nuorisolaisten arjen liikunnan lisäämiseen. Mukaan on saatu koulukuraattoreita ja muita aikuisia, jotka omalta osaltaan tukevat lasten hyvinvoinnin toteutumista kouluissa. Ylä-

⁴⁹ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

⁵⁰ Helsingin kaupungin kehittämishanke, jossa terveystieteilijä antaa mahdollisuuden hankkeen kohderyhmään kuuluville saada täsmennettyä, terveyttä edistävää liikuntaneuvontaa ja löytää kullekin parhaiten soveltuvia liikuntapalveluja.

⁵¹ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

asteelle on kehitetty liikunnanohjaajan vetämä personal trainer -malli, jossa koululaiset saavat henkilökohtaista ohjausta oman kehonsa hallintaan, kuntosalin välineistöön tutustumiseen ja oman ohjelman tekemiseen yhdessä ohjaajan kanssa. Koulupäivän rakennetta on myös muutettu. Pitkä välitunti tai ”siesta” on mahdollistanut salien käytön esimerkiksi peleihin tai tanssiharjoituksiin.⁵²

Erityisryhmät huomioidaan esimerkiksi huonosti liikkuvien osalta muun muassa teke-mällä esteettömyyskartoituksia. Tähän on kehitetty oma työkalu kaupunginkanslian kanssa. Esteettömyyskartoituksia on tehty ulkokuntoiluvälineiden, uimarantojen, lähiliikuntapaikkojen ja liikuntahallien osalta. Nämä esteettömyystiedot on tallennettu Helsingin palvelukartalla näkyviin. Uudet liikuntapaikat suunnitellaan esteettömiksi ja liikuntapaikkojen peruskorjausten yhteydessä on tehty tarvittavat kehittämistoimenpiteet. Liikuntapalvelut järjestävät erityisryhmille kuten esimerkiksi vammaisille ja mielenterveyskuntoutujille myös omia liikuntaryhmiä. Yhä enemmän erityisryhmäläisiä pyritään kuitenkin saamaan mukaan normaaleihin luokkiin ja liikuntaryhmiin. Erityisryhmien järjestöt saavat taloudellista tukea avustuksina, joita vuonna jaettiin yli 20 erityisryhmien järjestölle.⁵³

Erityisryhmät on huomioitu kouluissa tarjoamalla heille omia EasySport tunteja liikuntaan. Samoin koulujen liikuntakerhot on suunniteltu niin, että kaikkien lasten on mahdollista niihin osallistua. Kaikki toiminta lähtee esteettömyysperiaatteeseen nojaten.⁵⁴

2.2.6. Lasten liikuntakasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa ja päiväkodeissa luodaan kasvatuksellinen ilmapiiri terveellisten elämäntapojen omaksumiseksi lapsuudesta alkaen. Painopisteenä ovat terveelliset ruokailu-, ulkoilu- ja liikuntatottumukset. Tavoitteisiin pyritään terveellisellä ravinnolla, säännöllisellä ulkoilulla ja levolla ja päivittäisen liikunnan lisäämisellä. Lasten terveyttä ja hyvinvointia kartoitetaan muun muassa Hyve-4 tarkastuksissa. Hyve-4 tarkastus sisältyy varhaiskasvatuksessa vuodesta 2012 käyttöön otettuun Hyve-malliin, johon sisältyy laaja terveystarkastus ja lapsen vanhempien kanssa käytävä varhaiskasvatuskeskustelu. Mallin tavoitteena on lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen, vanhempien, päivähoidon ja neuvolan yhteistyön vahvistaminen sekä tarvittavan tuen tarjoaminen oikeaan aikaan.

Sutjakka Stadi -hankkeen myötä päiväkodeissa asetettiin tavoitteiksi päiväkodeissa ja leikkipuistoissa lasten liikkumisen lisääminen sisällä, ulkona, pihalla ja luonnossa siten, että vähän liikkuvatkin lapset innostuvat. Toukokuussa 2017 hyväksytyn Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Ruokailutottumusten lisäksi siihen

⁵² Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

⁵³ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

⁵⁴ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

sisältyvät arjen rytmi, ajankäyttö, uni, lepo, liikkuminen. Hyvinvointioppimiseen kuuluvat myös vuorovaikutustaidot ja ruokailuympäristö.

Varhaiskasvatusvirastolla oli vuonna 2016 sitovana talousarviotavoitteena ”Lapsilla on mahdollisuus aktiiviseen liikkumiseen vähintään kaksi tuntia päivässä.” Tavoite oli täsmennetty tulospalkkiojärjestelmässä täsmennettynä kolmiportaiseksi tavoitteeksi. Tavoitetasolla 1 päivähoitoyksiköissä on tehty vuoden liikkumissuunnitelma yhdessä lasten ja vanhempien kanssa. Tavoitetasolla 2 yksiköiden kesken on jaettu liikunta-osaamista erilaisilla foorumeilla, vertaiskäynneillä tai tapahtumissa. Jaettu osaaminen dokumentoidaan. Tavoitetasolla 3 Liikkumissuunnitelman toteutuminen on arvioitu yhdessä lasten kanssa ja johtopäätökset ja jatkotoimenpiteet on kirjattu. Tavoite toteutui kokonaisuudessaan kaikilla varhaiskasvatusalueilla. Vuonna 2017 tavoitetta ei talousarvioissa eikä tulospalkkiojärjestelmässä enää ollut.

Viime vuosina rakennetuissa ja suunnitteilla olevissa päiväkodeissa on sekä ulko-että sisätilojen järjestelyissä kiinnitetty entistä enemmän huomiota ratkaisuihin, joilla voidaan edistää liikkumista tiloissa. Ratkaisut liittyvät kiinteään välineistöön sekä tilaratkaisuihin. Leikkipuistojen ulkoalueiden parantamista on tehty yhdessä entisen rakennusviraston kanssa. Varhaiskasvatuksessa nähdään suuri rooli leikkivälinevalinnoilla lasten ja nuorten liikkumisen lisäämisessä. Myös leikkipuistotoiminnassa arvioidaan ja edistetään lasten arjen liikkumista ja liikuntaa, lisätään lasten liikkumista sisällä, ulkona ja luonnossa siten, että vähän liikkuvatkin lapset innostuvat. Kaikki liikkuminen tukee sekä kaupungin strategiaa että varhaiskasvatussuunnitelmasta nousevia tavoitteita.

Liikkumisen lisäämisen tavoitteena on ylipainoisten 6 -vuotta täyttäneiden lasten määrän väheneminen. Ylipainoisten lasten määrä on kehittynyt siten, että vuonna 2014 heitä oli 6,1 prosenttia, vuonna 2015 heitä oli 4,9 prosenttia ja vuonna 2016 heitä oli 5,6 prosenttia. Ylipainoisten lasten osuus on vaihdellut, mutta vuoden 2014 tasoon verrattuna se on hieman alentunut.

2.2.7. Liikuntakasvatus kouluissa

Liikuntapalvelujen edustajien haastattelussa tiedusteltiin heidän näkemystä esteisiin arkisen liikkumisen lisääntymiseen. Yksi mahdollisuus lisätä lasten ja nuorten liikkumista on koulumatkan tekeminen kävellen tai pyöräillen. Haastatellut kertoivat, että 1-2 luokkalaisten koulumatkapyöräilyä rajoitetaan koulujen toimesta. Lisäksi lasten koulumatkojen liikkumistapaan vaikuttavat vanhemmat.⁵⁵ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan näkemys on samankaltainen. Ihmisten mukavuudenhalu ja tottumukset ovat suurimpina esteinä. Asennoituminen hikiseen matkaan ei houkuta koululaisia

⁵⁵ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

eikä työmatkalaisia. Matkatavan helppous ja vaivattomuus vaikuttavat suuresti valintaan.⁵⁶

Perusopetuspalvelut eivät ole keskitetysti ohjeistaneet rajoituksin tai suosituksin kouluja oppilaiden koulumatkaan kävelyyn tai pyöräilyyn liittyen. Oppilaita enemmänkin kannustetaan liikkumaan ja kulkemaan itsenäisesti kouluun. Ainoastaan kouluissa on rajoitettu 1-2 luokkalaisten pyöräilyä kouluun, koska tämän ikäisille oppilaille on ajoneuvon nopeuden ja etäisyyden arviointi vielä vaikeaa.⁵⁷

Koulujen opetussuunnitelmassa vuosiluokkakokonaisuuksissa yhtenä osana on itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, johon kuuluu Liikenne ja turvallisuus -kokonaisuus. Tässä kokonaisuudessa 1-2 -luokkalaisille painottuvat tavoitteet, joissa oppilaat harjoittelevat itsenäistä, turvallista ja tarkoituksenmukaista liikkumista lähiympäristössään jalankulkijana, pyöräilijänä ja julkisen liikenteen käyttäjänä.⁵⁸

Vastaavasti 3-6 luokilla painottuvat tavoitteet, joissa oppilaat oppivat itsenäisen liikumisen taitoja aiempaa laajemmalla alueella ja julkisessa liikenteessä sekä oppilaat oppivat huolehtimaan omasta ja toisten turvallisuudesta liikenteessä. Oppilaille myös opetetaan asianmukaisten turva- ja suojavälineiden käyttöä sekä keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit.⁵⁹

7-9 luokilla painottuvat tavoitteet, joissa oppilaat osaavat toimia liikenteen erilaisissa tilanteissa kestävästi ja vastuullisesti, erityisesti pyörällä ja mopolla liikuttaessa sekä julkisessa liikenteessä. Oppilaat oppivat huolehtimaan turvavarusteiden käytöstä ja päihteettömyydestä liikenteessä. Lisäksi tavoitteena on, että oppilaat osaavat toimia niin, että he huomioivat oman ja yhteisen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja arjen sujumisen sekä oppivat ennakkoimaan ja välttämään vaaratilanteita ja toimimaan onnettomuustilanteissa tarkoituksenmukaisesti.⁶⁰

2.2.8. Arkiliikunnan edistäminen

Arki- ja hyötyliikunta on vähentynyt elämäntapojen muutosten vuoksi viime vuosikymmeninä. Esimerkiksi suomalaisten työmatkaliikunta väheni voimakkaasti 1970–80 -luvulla. 2000-luvulla työmatkaliikkuminen on lisääntynyt hieman pääkaupunkiseudulla. Miehillä työmatkaliikunta on yleisintä korkeakoulutetuilla, mutta naisilla eroa eri koulutusryhmien välillä ei ole. Työn fyysinen kuormittavuus on vähentynyt jatkuvasti. Vähiten työ kuormittaa fyysisesti korkeasti koulutettuja ja nuoria.⁶¹ Tutkimusten mukaan myös lasten itsenäinen liikkuminen koulun ja kodin välillä on vähentynyt 1990-

⁵⁶ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

⁵⁷ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

⁵⁸ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

⁵⁹ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

⁶⁰ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

⁶¹ Liikunta vapaa-ajalla, työssä ja työmatkalla 1972–2012, THL.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

luvulta esimerkiksi Helsingin Töölössä. Tässä tapauksessa yleisin syy (lähes 70 prosenttia) lapsen saattamiseen kouluun Töölössä oli huoli liikenteen vaarallisuudesta.⁶²

Liikuntapalvelujen edustajien haastattelussa tiedusteltiin heidän näkemystään esteisiin arkisen liikkumisen lisääntymiseen. Kiireiset työikäiset aikuiset käyttävät eniten autoa. Henkilöautolla tehdyistä matkoista joka viides on alle yhden kilometrin ja yli puolet 1 – 3 kilometriä. Suuren osan tämän tyyppisistä matkoista voisi tehdä myös kävellen tai pyöräillen. Työmatkaliikkumisen esteenä ovat usein huonot sosiaalitytöt ja pyöräparkkien puute.⁶³

Tuoreimpien tutkimusten mukaan 35 prosenttia helsinkiläisten tekemistä matkoista tehdään kävellen. Kävely korostuu erityisesti kantakaupungissa, jossa kävelyn osuus kaikista matkoista on 41 prosenttia. Pyöräillen kaikista matkoista tehtiin yhdeksän prosenttia sekä kantakaupungissa että esikaupungissa. Kävelyn osuus matkoista laski vuonna 2017 edellisvuoteen verrattuna kantakaupungissa neljä prosenttiyksikköä; esikaupungissa osuus pysyi samana. Myös pyöräilyn osuus kaikista matkoista laski yhdellä prosenttiyksiköllä vuodesta 2016. Kantakaupungissa siirtymää oli tapahtunut raitiovaunu- ja metroluikenteeseen. Sekä kävelyn että pyöräilyn kehitystä selittää mahdollisesti mittausjaksolle osunut poikkeuksellisen runsassateinen kausi. Koko Helsingin tuloksissa kävellen tehtyjen matkojen määrä on laskenut prosentuaalisesti eniten miehillä, 30–44-vuotiailla sekä yli 65-vuotiailla. Muutos on -3-5 prosenttiyksikköä. Pyörällä tehtyjen matkojen osuudet ovat pienentyneet eniten naisilla, 7-17-vuotiailla sekä 45–64-vuotiailla.⁶⁴

Taulukko 1 Kävelyn ja pyöräilyn osuus matkoista matkan tarkoituksen mukaan vuonna 2017⁶⁵

Matkan tarkoitus ja kulkumuoto	Kulkumuodon osuus matkan tarkoituksen mukaan
Kaikki matkat, kävely	35 %
Kaikki matkat, pyöräily	9 %
Työmatkat, kävely	13 %
Työmatkat, pyöräily	12 %
Opiskelu- ja koulumatkat, kävely	37 %
Opiskelu- ja koulumatkat, pyöräily	13 %

Kuviossa 5 esitetään kävelyn ja pyöräilyn osuuden kehittyminen viime vuosina matkan tarkoituksen mukaan. Erityisesti työmatkoissa on suuri potentiaali liikkumiseen kävellen tai pyöräillen. Toisaalta työpaikkojen asumista voimakkaamman keskittymi-

⁶² The last free-range children? Children's independent mobility in Finland in the 1990s and 2010s, Aalto yliopisto.

⁶³ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

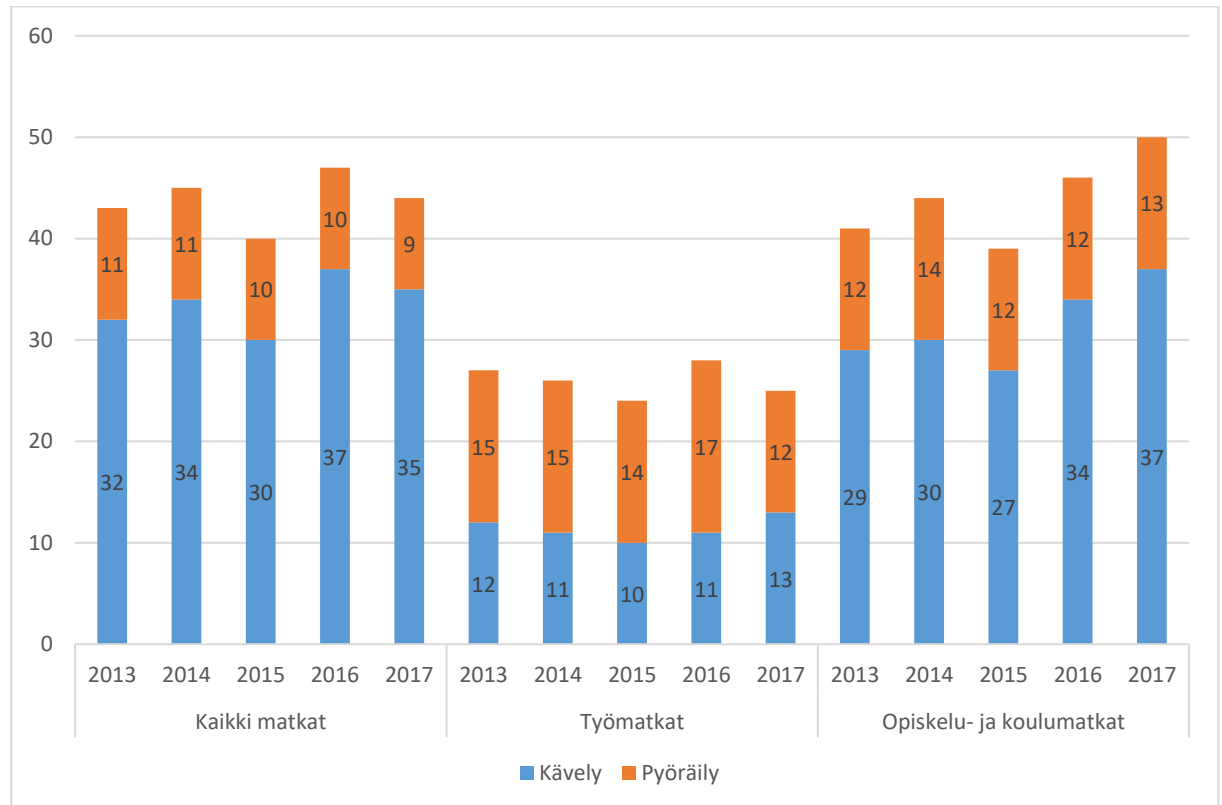
⁶⁴ Helsinkiläisten liikkumistottumukset 2017.

⁶⁵ Helsinkiläisten liikkumistottumukset 2017.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

sen vuoksi työmatkat ovat todennäköisesti muita matkoja pidempiä. Työ- ja opiskelumatkoissa pyöräilyn osuus on suurempi kuin kaikissa matkoissa mutta käveleminen töihin on huomattavan vähäistä kaikkiin matkoihin verrattuna.⁶⁶

Kuvio 5 Kävelen ja pyöräillen tehdyt matkat matkan tarkoituksen mukaan vuosina 2013–2017⁶⁷

Kevyen liikenteen väylät ovat helsinkiläisten eniten käyttämä liikuntapaikka; neljännes ilmoittaa sen suosituimmaksi liikuntapaikaksi. 47 prosenttia helsinkiläisistä ilmoittaa harrastavansa kävelylenkkeilyä. Lisäksi väestön vanheneminen korostaa jalan kulun ja pyöräilyn olosuhteiden merkitystä; ikääntyviä kiinnostaa perusliikunta eli he haluavat harrastaa sellaisia liikuntamuotoja, jotka soveltuvat arkiympäristöön eivätkä vaadi kalliita välineitä tai erityisiä liikuntapaikkoja.⁶⁸ Arkiliikunnasta merkittävän osuuden muodostavan kävelyn ja pyöräilyn olosuhteista eli kevyen liikenteen väylistä vastaa Helsingissä kaupunkiympäristön toimiala. Siten kaupunkiympäristön toimialan vastuu arkiliikunnan lisäämisestä on ratkaiseva.

⁶⁶ Helsinkiläisten liikkumistottumukset 2017.

⁶⁷ Helsinkiläisten liikkumistottumukset 2017.

⁶⁸ Liikuntastrategia 2013 - 2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Helsingin kaupunkistrategia 2017–2020 ja vuonna 2014 hyväksytty Liikkumisen kehittämisohjelma velvoittavat jalankulun ja pyöräilyn olosuhteiden parantamiseen⁶⁹. Uuden kaupunkistrategian yhtenä kärkihankkeena on liikkumisohjelma, jonka luonnoksessa toisena strategisena tavoitteena on urbaani liikkumisen, turvallisten kävely- ja pyöräilyolosuhteiden, viheralueiden kehittämisen ja arkiliikuntaan aktivoimisen kokonaisuus⁷⁰. Kaupunkiympäristön toimialalla on hyväksytty suunnitelma jalankulupainotteisten katujen kehittämisestä, pyöräilyn edistämishjelma ja liikenneturvallisuuden kehittämisohjelma. Nämä kaikki voivat edistää arjessa tapahtuvaa kävelyä ja pyöräilyä. Pyöräilyn edistämishjelmaa lukuun ottamatta näiden toteutumista ei ole arvioitu. Pyöräilyn edistämishjelmaa arvioitiin vuoden 2015 arviointikertomuksessa. Tuolloin edistämishjelman tärkein osa-alue eli pyöräliikenteen infrastruktuurin suunnittelu ja rakentaminen oli edennyt hitaimmin⁷¹. Jalankulun ja pyöräilyn olosuhteita on mahdollista edistää paitsi isoilla toimenpideohjelmilla ja suunnitelmilla myös jokaisen yksittäisen liikennesuunnitelman yhteydessä.

Kävelyn houkuttelevuutta on parannettu suunnittelemalla ja rakentamalla kävely-ystävällistä ympäristöä ja parantamalla liikenneturvallisuutta. Pyöräilyn houkuttelevuutta on lisätty rakentamalla uusia pyöräteitä ja -kaistoja, parantamalla talvikunnasapitoa joillakin vilkkailla reittiosuuksilla, uusimalla valaistusta ja lisäämällä pyöräpysäköintiä. Vastuu tästä on kaupunkiympäristön toimialalla. Pyöräilyinvestointeihin oli käytössä 10 miljoonaa euroa vuonna 2017.⁷²

2.3. Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyvyyden ja vetovoimaisuuden lisääminen

Helsingissä on yhteensä noin 2 100 julkisessa käytössä olevaa liikuntapaikkaa valtakunnallisen liikuntapaikkojen paikkatietokannan mukaan. Kaupunki ylläpitää niistä yli 1 500 liikuntapaikkaa, joista liikuntatoimi hoitaa yli 500 liikuntapaikkaa ja kaupunkikonsernin muut yhteisöt hoitavat lähes 1 000 liikuntapaikkaa. Helsingin liikuntapaikoista lähes neljännes eli noin 500 on liikunta-alan yritysten liikuntapaikkaa. Ne reagoivat julkista sekä kolmatta sektoria herkemmin kansalaisten liikuntatoiveisiin ja muutoksiin sekä kasvattavat näin osuuttaan liikuntamarkkinoilla. Aikuisväestön liikunnan suosion kasvu on ohjautunut liikunta-alan yrityksille ja sellaisille lajeille, joiden organisoinnissa on sekä vapaaehtoistoimintaan perustuvaa seuratoimintaa että yrittäjyyttä. Myös yhä enemmän lapsia ja nuoria siirtyy liikuntayritysten palveluiden käyttäjiksi. Toisaalta osa jää kokonaan organisoituneen liikuntaharrastuksen ulkopuolelle, yhtenä syynä tähän ovat liikuntaharrastusten kustannukset.⁷³

Kunnalla ja sen liikuntatoimella on liikunnan edistämisessä keskeinen rooli. Kaikkein ei voida kuitenkaan vaikuttaa, sillä arkiliikuntaa ohjaavia päätöksiä tehdään usein

⁶⁹ Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021 ja Helsingin liikkumisen kehittämisohjelma, 2014.

⁷⁰ Liikkumisohjelman luonnoksen esittely kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan johtoryhmässä 20.11.2017.

⁷¹ Pyöräilyn edistämishjelman toteutuminen, 2016.

⁷² Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁷³ Liikuntastrategia 2013 - 2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

muualla kuin liikuntatoimessa, kuten kaavoitus- ja rakentamispäätökset sekä lasten ja nuorten kasvatusta. Ympäristöön liittyvien asioiden huomioon ottaminen lisääntyy myös liikuntakulttuurissa. Henkilöautoliikenne liikunnan harrastuspaikoille on liikunnan suurin ympäristöä kuormittava tekijä, joten lähiliikuntapaikkojen merkitys korostuu. Liikuntatoimen nykyiset resurssit eivät riitä kaikkiin uusien asuinalueiden liikuntapalveluiden toteutukseen ja ylläpitoon.⁷⁴

Houkuttelevat ja toimivat puistot ja viheralueet ovat suosituin paikka harrastaa liikunnasta. Kaupunkiympäristöä kehitetään liikkumiseen ja arkiaktiivisuuteen kannustavaksi pitkäjänteisesti suunnittelemalla, toteuttamalla ja hoitamalla Helsingin yleisiä alueita ja viheralueita niin, että ne koetaan turvallisiksi ja houkutteleviksi vuoden ympäri. Esteettömyyden järjestelmällisen suunnittelun myötä myös huonommin liikkuvat voivat liikkua entistä paremmin kotikaupungissaan. Hyvä julkinen liikenne lisää osallisuutta liikkumista ja arkiaktiivisuutta, sillä pysäkillä meno on osa arkiliikuntaa.⁷⁵

2.3.1. Liikuntapaikkojen suunnittelu

Strategiaohjelman 2013–2016 tavoite liikkumisen edistämisestä on kaupunkiympäristön toimialan mukaan otettu huomioon yleiskaavan tavoitteissa, yleiskaavamerkinnoissä ja määräyksissä. Yleiskaavan tavoitteena on helposti saavutettava viherverkosto, merellisyyden kehittäminen ja hyödyntäminen sekä toiminnallisesti sekoittunut kaupunkirakenne. Yleiskaava osoittaa virkistys- ja viheralueet, viheryhteydet, baanaverkoston, rantaraitin sekä merellisen virkistys- ja matkailun alueet. Kaava määrää osana muita maankäytön merkintöjä virkistys- ja liikuntapalvelualueista osana toimivaa kaupunkirakennetta. Liikuntapuistoverkosto on osoitettu yleiskaavan virkistys- ja viherverkosto -teemakartalla. Yleiskaavan rinnalla on valmisteltu viheralueiden kehittämisperiaatteet, jossa on erityisesti asetettu tavoitteet helposti saavutettavalle viher- ja virkistysverkostolle.⁷⁶

Yleiskaavan toteuttamisohjelma nostaa esiin virkistysverkoston, liikunta- ja vapaa-ajan palveluiden ja merellisen virkistysverkon kehittämistarpeet, jotta virkistysalueiden ja palvelujen riittävyys ja laatu voidaan turvata. Kaupunkiympäristön toimialan mukaan tavoitteena on, että jatkossa uusilla ja vanhoilla asuinalueilla on hyvät virkistyspalvelut. Toteuttamisohjelmassa on todettu keskeisimmät yleiskaavan rakentamislueiden toteuttamiseen liittyvät viherhankkeet. Asemakaava tarkentaa omalta osaltaan yleiskaavan tavoitteita ja antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita jatkosuunnitteluun.⁷⁷

⁷⁴ Liikuntastrategia 2013 - 2017

⁷⁵ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁷⁶ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁷⁷ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Maankäytön suunnittelua tehdään maankäyttö- ja rakennuslain mukaan. Laki edellyttää riittävien selvitysten laatimista. Tähän kuuluu myös tarpeiden ja toiveiden kartoittaminen sekä vuorovaikutus. Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu -palvelun laatimat, useamman kaupungin osan yleisten alueiden aluesuunnitelmat ja luonnonhoidon suunnitelmat valmistellaan yhdessä asukkaiden, liike-elämän ja kolmannen sektorin kanssa. Mahdollisuuksien mukaan suunnitelmissa huomioidaan esille nousevat tarpeet ja toiveet. Suunnitelmat ovat nähtävillä ja niistä voi valittaa. Esille nousevat toiveet koskevat muun muassa lähiliikuntapaikkoja ja kuntoilupisteitä, leikkipuistojen ja -paikkojen liikunnallisia leikkivälineitä, puistojen pieniä pelikenttiä sekä toiveita uusista frisbeegolfradoista, maastopyöräilyreiteistä, pelipaikoista, uimarannoista ja skeittipaikoista. Valitettavasti usein toiveiden toteutumiseen menee useita vuosia, sillä käytettävä määräraha on niukka suhteessa kohteiden määrään, kertyneeseen korjausvelkaan ja kaupunkilaisten toiveisiin ja odotuksiin.⁷⁸

Uusien alueiden liikuntapaikkarakentaminen on kaupunkiympäristön toimialan vastuulla. Rakentamista suunnitellaan yhdessä aluerakentamisprojektien ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kanssa. Tässä yhteydessä tehdään ohjelmointia, johon sisältyy priorisointia ja aikataulutusta. Alueprojektialueiden liikuntapaikkojen investoinnit ovat jatkossa toiminannon suunnittelussa ja ohjelmoinnissa erillisenä kohteena kaupunkiympäristön toimialalla. Suunnitelmat yhdenmukaistetaan kaupunkiympäristön toimialan suunnittelukäytäntöjen mukaisiksi. Uusien alueiden liikuntapaikkojen toteutuksen ja aikataulussa pysymisen pullonkaulaksi voi muodostua puute suunnittelun tarvittavista henkilöresursseista.⁷⁹

Yleiskaavassa on osoitettu merellisen Helsingin virkistys- ja matkailun alueet muun muassa saaret ja rantaraitti. Kaupunginkanslian johdolla valmistellaan merellistä strategiaa ja kaupunkiympäristön toimiala on mukana sen laadinnassa merkittäväällä työpanoksella. Merellisen Helsingin kehittämisvyöhykkeet on nostettu osaksi yleiskaavan toteuttamisohjelmaa. Helsingin edustan saariston virkistys- ja matkailupalvelujen kehittäminen on luontevinta aloittaa niistä Helsingin edustan saarista, jotka ovat asemakaavoitettu ja pääosin teknisen huollon ja reittiliikenteen piirissä. Saariston kehittäminen edellyttää luotettavaa ja riittävän laajaa reittiliikennettä.⁸⁰

Itäisen saariston, joka sisältää 30 saarta, asemakaava on hyväksytty kaupunkiympäristölautakunnassa 2017. Asemakaavan valmistuminen ja lainvoimaksi tuleminen mahdollistaa Itäisen saariston kehittämisen. Vuonna 2018 alkaa Itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelman laadinta. Tämän lisäksi Suomenlinnan, Kuninkaan- saaren, Vallisaaren ja Isosaaren, Merisataman saarten ja Kivinokan asemakaavoitus on pantu vireille. Kuninkaansaaren ja Vallisaaren avautumisesta yleisölle ja niiden ulkoilukäytöstä vastaa Metsähallitus.⁸¹

⁷⁸ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁷⁹ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁸⁰ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁸¹ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Uusia saaria on avautunut ulkoilukäyttöön ja näitä avautuneita saaria hallinnoi valtio. Liikuntapalvelut on osoittanut mantereelta vesibussilaiturit saariin suuntautuvien vesireittien käyttöön valtiolle ja edelleen yrittäjille. Ulkoilupalveluita ei ole laajennettu uusiin saariin eikä tällä hetkellä ole suunnitelmia laajentamisesta. Myös muiden toimijoiden teot ovat olleet vaatimattomia.⁸²

2.3.2. Liikuntapaikkojen rakentaminen ja ylläpito

Uusien alueiden liikuntapaikkarakentaminen on kaupunkiympäristön toimialan vastuulla. Liikuntatoimen investointien määräraha on pienentynyt runsaasti. Vuonna 2008 määrärahaa rakentamiseen oli 18 miljoonaa euroa, mutta vuonna 2017 käytössä oli enää noin 10 miljoonaa euroa. Helsingin kaupungin investointikatto tarkoittaa sitä että resurssit suunnataan peruskorjaushankkeisiin ja uusia liikuntapaikkoja syntyy vähän. Esimerkiksi viimeiset sisäliikuntatilat on rakennettu vuonna 2008. Liikuntapalveluiden uudet liikuntapaikat ovat lähinnä liikuntareittejä, lähiliikuntapaikkoja, ulkokuntoilupisteitä ja pallokenttiä. Uudet liikuntapaikat syntyvät yhä enemmän erilaisten yritysten ja liikuntaseurojen kanssa kumppanuushankkeilla. Investointeja on suunnattu Itä-Helsinkiin, koska siellä on tutkimusten mukaan eniten liikkumattomia. Kaakkoinen ja keskinen suurpiiri ja uudet asuinalueet jäävät vähemmälle huomiolle matalan investointitason vuoksi.⁸³

Helsingin kaupungilla vuosina 2014–2017 käytössä ollut strategian tasapainoiseen talouteen perustuva investointikatto on priorisoinut investointeja ensisijaisesti strategian mukaisiin hankkeisiin sekä turvallisuuden ja terveellisyyden kannalta välttämättömiin korjauksiin.⁸⁴

Liikuntapaikkojen korjausvelka kasvaa koko ajan ja se on nykyisin noin 250 miljoonaa euroa. Korjausvelka ei kuitenkaan näyttäydy aina negatiivisesti liikunnan kannalta, vaikka rakennuksen tekninen kunto olisi jo huono. Tähän asti korjausvelan kasvu ei ole ollut suuri ongelma, koska hankkeet ovat vain siirtyneet. Jonossa on kuitenkin paljon toteutumattomia hankkeita. Korjausvelan kehitys osoittaa investointimäärähan olevan riittämätön merkittävien perusparannusten tai uudisrakentamisen toteuttamiseksi. Liikuntapalveluiden edustajien mukaan korjausvelkalaskelmista on erilaisia näkemyksiä. Liikuntapalveluissa kuitenkin katsotaan, että investointitarve on kaksinkertainen nykyiseen tasoon nähden eli noin 20 miljoonaa euroa vuodessa.⁸⁵

Osaltaan ulkoliikuntapaikkojen korjausvelka johtuu siitä, että moni hanke on aikoihin toteutettu tietoisesti ”kevyesti” rakentaen. Korjauksen yhteydessä moni kohde

⁸² Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

⁸³ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

⁸⁴ Hankepäällikön sähköposti 16.3.2018

⁸⁵ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

joudutaan käytännössä rakentamaan uudelleen perustuksista saakka. Monet korjattavista kohteista ovat teknisesti vaativia, kuten pienvenesatamien ja rantojen muurit.⁸⁶

Kaupunkiympäristön toimiala sai vuoden 2018 budjettiin 3 miljoonaa euroa lisärahoitusta ulkoliikuntapaikkoihin. Tämä summa käytetään peruskorjauksiin ja siksi tämän vuoden osalta tilanne näyttää normaalia paremmalta. Määrärahaa on tarkoitus käyttää muun muassa reittien valaistuksen parantamiseen ja muutamien liikuntapuistojen kunnostukseen. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikuntapalvelu hoitaa ja ylläpitää vastuullaan olevia liikuntapuistoja, reittejä, pienvenesatamia ja laitureita. Liikuntapalveluihin kuuluu hoitoa ja ylläpitotöitä tekevää henkilöstöä. Hyvä hoito ja ylläpito siirtävät osaltaan peruskorjaustarvetta eteenpäin, joten ylläpidon resurssien sekä tehtyjen investointien laadun ja laajuuden tulisi olla keskenään tasapainossa.⁸⁷

Kaupungin suoraan omistamien liikuntarakennusten osalta korjausvelkaa lasketaan korjausvelkatarkasteluissa. Organisaatiouudistuksen yhteydessä kaupungin suoraan omistamien liikuntarakennusten investointien toteutus keskitettiin kaupunkiympäristötoimialalle. Kaupungin rakennuksiin kohdistuva investointiraha kasvaa uuden valtuustokauden aikana. Kaupunki on käyttänyt 75 prosenttia rakennusten investointirahasta peruskorjauksiin.⁸⁸

Kaupungin siirryttyä 1.6.2017 toimialaorganisaatioon talousarviorakennetta muutettiin siten, että liikuntarakennukset sisältyvät investointiosan talousarvion kohtaan Rakennukset. Rakennusten kunnosta huolehtiminen ja korjausvelan hillitseminen ovat kaupungin tavoitteita. Vuoden 2018 talousarviossa ja sen liitteenä olevassa 10-vuotisessa talonrakennushankkeiden rakentamisohjelmassa on korjausrakentamiseen määrärahoja osoitettu merkittävästi aiempaa enemmän. Liikuntarakennusten korjaustarpeita ja korjausten kiireellisyyttä voidaan arvioida aikaisempaa suuremman määrärahan sisällä. Suurempi määräraha mahdollistaa myös suurten liikuntarakentamisen korjaushankkeiden toteuttamisen yhtäjaksoisesti. Korjaushankkeet eivät vaikuta aikaisempaan talousarviorakenteeseen verrattua samalla tavoin suoranaisesti muihin liikuntainvestointien määrärahoihin. Kenttien ja muiden liikuntapaikkojen korjaustarpeet ohjelmoidaan uudessa talousarviorakenteessa talousarvioluvussa Puistot ja liikunta-alueet.⁸⁹

Suuret kiinteistöjen, kuten Töölön kisahallin, peruskorjaukset ovat edessä lähivuosina. Nämä hankkeet kilpailevat muiden tilahankkeiden kanssa rahoituksesta. Vuo-

⁸⁶ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁸⁷ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁸⁸ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 18.1.2018

⁸⁹ Kaupunginkanslian vastaus kyselyyn 12.3.2018

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

desta 2018 alkaen liikuntaa palvelevien tilahankkeiden rahoitus on erillään ulkoliikuntapaikkojen rahoituksesta.⁹⁰ Töölön kisahallin peruskorjaus, hinta-arvioltaan 59 miljoonaa euroa, on tulossa vuosina 2023–2025 ja Ruskeasuon liikuntapuiston liikuntahalli, hinta-arvioltaan 14 miljoonaa euroa, peruskorjaus toteutetaan vuosina 2025–2026. Valtio todennäköisesti rahoittaa näitä hankkeita jonkin verran.⁹¹

Vuoden 2018 talousarvion 10-vuotisessa talonrakennushankkeiden rakentamishjelmaan on merkitty niin sanotuista olympiarakennuksista Ruskeasuon liikuntahallin ja maneesin peruskorjaus. Muiden olympiarakennusten peruskorjaustarpeita arvioidaan kuten muutakin liikuntarakennuksia eli osana kaupungin rakennusten korjaustarve ja kiireellisyys arviota. Liikuntapaikkarakentamiseen näillä hankkeilla ei ole vaikutusta, koska ne ohjelmoidaan eri talousarviokohdalta. Liikuntahankkeisiin haetaan valtion avustusta.⁹²

Kaupunkiympäristön toimialalla on tehty yhteistyössä liikuntatoimen kanssa reittiselvitys 2016–2017, jonka päätavoitteita olivat yhdenmukaistaa talvihoidettavien ulkoilureittien laatu- ja kiireellisyysvaatimukset, sopia epäselvistä vastuista ja varmistaa talviaurattavien reittien jatkuminen luontevasti käyttäjän näkökulmasta tärkeimmät palvelut huomioiden sekä luoda malli ulkoilureittien korjausvelan laskentamenetelmäksi.⁹³

Kaupunkiympäristön toimialan vastuualueilla on otettu käyttöön uudet reittiluokitukset, käynnistetty joidenkin kokonaan uusien reittien talvihoito ja vastaavasti lopetettu tarpeettomiksi käyneiden reittien talvihoito. Kolmena viime talvena on kokeiltu ja testattu tehostettuja talvihoitomenetelmiä pääpyöräilyreittien talvihoidossa. Käynnissä olevan kauden jälkeen raportoidaan tulokset ja tehdään päätökset reitistön laajentamisesta ja vakiinnuttamisesta. Samalla talvihoidettavat reitit ja niiden luokituksiin liittyvät tiedot on avattu käyttäjille Helsingin karttapalvelussa. Korjausvelkaa on selvitetty talvihoidon piirissä olevilla reiteillä ja reittien varsilla olevalta piennaralueelta kolmella valitulla alueella.⁹⁴

Ylläpidon määrärahat eivät ole kasvaneet samassa suhteessa kuin mitä kaupungin vastuulla olevia uusia, rakennettuja ja edelleen hoidettaviksi siirtyneitä alueita on tullut lisää. Tämä näkyy muun muassa talvikunnossapidossa. Talvikunnossapitoa on suunniteltu ja priorisointia on tehty vuosittain. Esimerkiksi viherreittiselvityksessä keskityttiin pääasiassa kahteen asiaan 1) talvihoidettavien viherreittien talvihoitoluokituksen yhdenmukaistamiseen sekä 2) kartoittamaan kolmen pilottialueen kautta talvihoidettavien käytävien kuntotilaa.⁹⁵

⁹⁰ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁹¹ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

⁹² Kaupunginkanslian vastaus kyselyyn 12.3.2018

⁹³ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 18.1.2018

⁹⁴ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 18.1.2018

⁹⁵ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Määrärahatilanteen vuoksi ei kaikkia tarpeellisia reittejä voida aurata ja tarvittaessa hiekoittaa talvella. Kaupunkiympäristön toimialan talvihoitovastuulla olevat viheralueiden reitit on jaettu talvihoidon osalta kolmeen luokkaan. Kullekin luokalle on määritetty talvihoidon laatuvaatimukset. Näitä kolmeen eri kategoriaan kuuluvia talvella hoidettuja reittejä on vain noin 21 prosenttia koko reitistöstä. Liikuntapalveluiden tekemän talvihoidon eli aurauksen ja liukkaudentorjunnan piiriin kuuluu noin 27 prosenttia viheralueilla sijaitsevista reiteistä. Suuri osa näistä reiteistä ovat reittejä, joita ei aurata, vaan niille ajetaan hiihtoladut. Lumettomana aikana nämä reitit toimivat osana viheralueiden kävely- ja pyöräilyreitiverkostoa.⁹⁶

2.3.3. Koulujen liikuntapaikat

Koulujen liikuntatilojen suunnittelu lähtee koulujen tarpeista. Kouluhankkeiden liikuntatilojen ja piha-alueiden suunnittelun yhteydessä kuullaan aina muiden käyttäjätöimialojen, joista tärkeimpänä on liikuntatoimi, edustajia, jotta kouluajan ulkopuolisen harrastuskäytön tarpeet voidaan ottaa huomioon. Uusi palvelutilaverkkosuunnittelumalli mahdollistaa suunnittelussa tilojen jaetun käytön eri toimialojen ja asukkaiden kesken. Koulupihojen suunnittelussa lähtökohtana on, ettei pihoja aidata ja että pihojen liikunta- ja leikkivälineet ovat asukkaiden käytettävissä. Myös koulujen liikuntatiloja voidaan käyttää liikunta- ja asukaskäyttöön koulukäytön ulkopuolella. Koulujen liikuntatilojen, 80 liikuntasalia, vuokraus on siirtynyt liikuntatoimen vastuulle siltä osin, kun koulut eivät itse niitä käytä.⁹⁷

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on omalta osaltaan ollut kehittämässä koulujen ja päiväkotien yhteydessä olevia liikunta- ja leikkipaikkoja. Lähiörahastohankkeiden kautta on kehitetty lähiöissä olevien koulujen pihojen vetovoimaisuutta ja monipuolisuutta. Näihin hankkeisiin on kiinteästi kuulunut myös yhteistyö liikuntatoimen kanssa. Tämä osaltaan tukee uuden opetussuunnitelma mukaista laajempaa koulun lähiympäristön hyödyntämistä oppimisympäristönä. Nämä liikunta- ja leikkipaikat ovat osittain lasten ja nuorten käytössä iltaisin ja viikonloppuisin. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan mukaan nykyinen toimintakulttuuri ei suosi koulujen ja päiväkotien pihojen käyttöä muuna aikana kuin päiväkotien ja koulujen toiminta-aikoina. Leikkipaikkojen käyttöön vaikuttaa myös niihin tehty ilkeävalta. Ilkeävallan korjaaminen vie resursseja liikunta- ja leikkimahdollisuudesta.⁹⁸

2.3.4. Liikuntapaikkojen saavutettavuus ja asukkaiden tyytyväisyys liikuntapalveluihin

⁹⁶ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

⁹⁷ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 18.1.2018

⁹⁸ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastaus kyselyyn 18.12.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikuntavirasto selvitti liikuntapaikkojen saavutettavuutta vuonna 2017 kahden Helsingin yliopiston opinnäytteen avulla. Lähes kaikki saavuttavat liikuntapaikat alle 30 minuutissa sekä nykytilanteessa että vuoden 2040 väestötilanteessa. Heikommissa asemassa ovat selkeimmin Östersundomin ja Suomenlinnan asukkaat. Myös keskustassa ei ole paljon liikuntapalveluita, joten Jätkäsaaren bunkkerin ja liikuntapuis-ton toteutuminen on tärkeää kantakaupungin kannalta. Vaikka keskustassa ei ole paljon liikuntapalveluita, on siellä tutkimusten mukaan kuitenkin runsaasti paljon liik-kuvia kuntalaisia. Liikuntareittejä, ulkokuntoilupisteitä ja lähiliikuntapaikkoja ylläpide-tään ja rakennetaan koko kaupungin alueella. Isoja liikuntapaikkoja kuten uimahal-leja, jäähalleja ja monitoimihalleja ei ole kaikissa kaupunginosissa. Ohjattuja palve-luita tarjotaan liikuntapalvelun omissa toimipisteissä. Saavutettavuus autolla on hyvä kaikkiin liikuntapaikkoihin, mutta liikuntapaikkojen saavutettavuus kävellen ja joukko-liikenteellä huononee ilman palveluverkkoon tehtäviä muutoksia. Helsingin kaikki yli 2 000 liikuntapaikkaa löytyvät palvelukartalla palvelun tuottajasta riippumatta.⁹⁹

Liikuntastrategian seurannassa ilmeni, että lähiörahastosta anotuilla määrärahoilla voi rahoittaa lähiöiden hankkeita, mutta sitä ei voi käyttää kantakaupungin liikunta-paikkarakentamiseen. Tämän johdosta liikuntavirasto on tehnyt esityksen lähiöra-haston sisällön muuttamisesta.¹⁰⁰ Kaupunginhallitus päätti 13.11.2017 kehottaa kau-punginkansliaa valmistelemaan lähiörahaston muutoksen osallisuusrahastoksi. Lä-hiörahastolle järjestettiin helmikuussa 2018 viimeinen hakukierros. Keväällä 2018 valmistellaan osallisuusrahastolle säännöt ja rahaston toiminta käynnistyy vuoden 2018 aikana. Lähiörahasto lakkautetaan eikä sieltä enää myönnetä rahoitusta uusille hankkeille.¹⁰¹ Kaupunginvaltuusto hyväksyy uuden rahaston säännöt. Rahastosta ra-hoitettava toiminta olisi lähtökohtaisesti asukkaiden esittämää eikä toimialoilla olisi mahdollisuutta hakea itse rahoitusta toimintaansa. Asukkaiden esittämät hankkeet asetettaisiin äänestykseen alueittain. On mahdollista, että asukkaiden esityksissä menestyisi myös liikuntahanke, jos sille on riittävää kannatusta ja hankkeen toteutet-tavuus varmistetaan hallinnon suorittamassa arvioinnissa.¹⁰²

Liikuntatoimen vuoden 2017 talousarvion sitovana toiminnallisena tavoitteena on, että asiakastytyväisyys on vähintään 3,6 tai samalla tasolla kuin vuonna 2016. Asia-kastytyväisyys oli 4,07 vuonna 2016. Vuoden 2017 asiakaskyselyssä oli mukana samat liikuntapalvelut kuin vuonna 2016. Asiakaskysely toteutettiin kahdella monitoi-mihallilla, neljällä uimahallilla, neljällä tekojääkentällä, 13 ohjatun liikunnan palvelu-pisteellä, 34 venesatamassa ja tilavarauspalvelun kaikille asiakasryhmille. Kyselyn suoritti FCG Oy marras-joulukuussa 2017. Sitovan tavoitteen seurantamittarina oli asiakkaan kokonaisarvio (1-5) kyseessä olevasta palvelusta.

⁹⁹ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

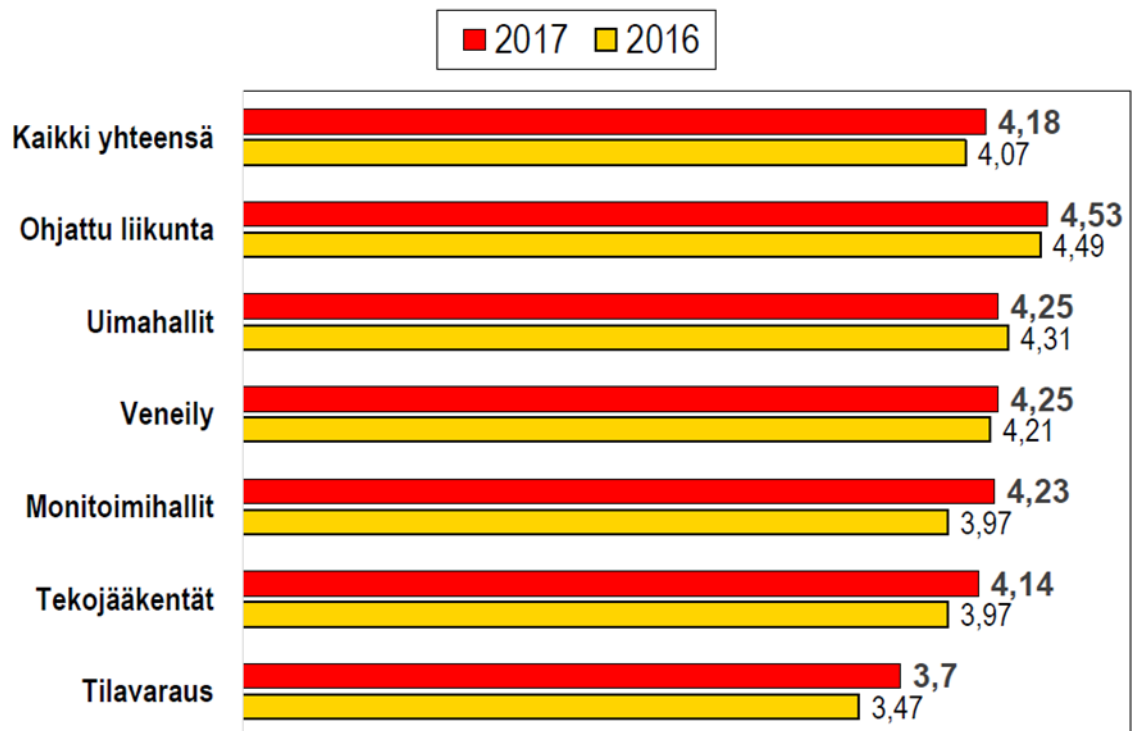
¹⁰⁰ Liikuntastrategian 2013–2017 seurantaraportti 5.4.2017

¹⁰¹ Kaupunginkanslian vastaus kyselyyn 12.3.2018

¹⁰² Kaupunginkanslian sähköposti 13.3.2018

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kuva 4 Asiakaskyselyn tulokset vuosina 2017 ja 2016

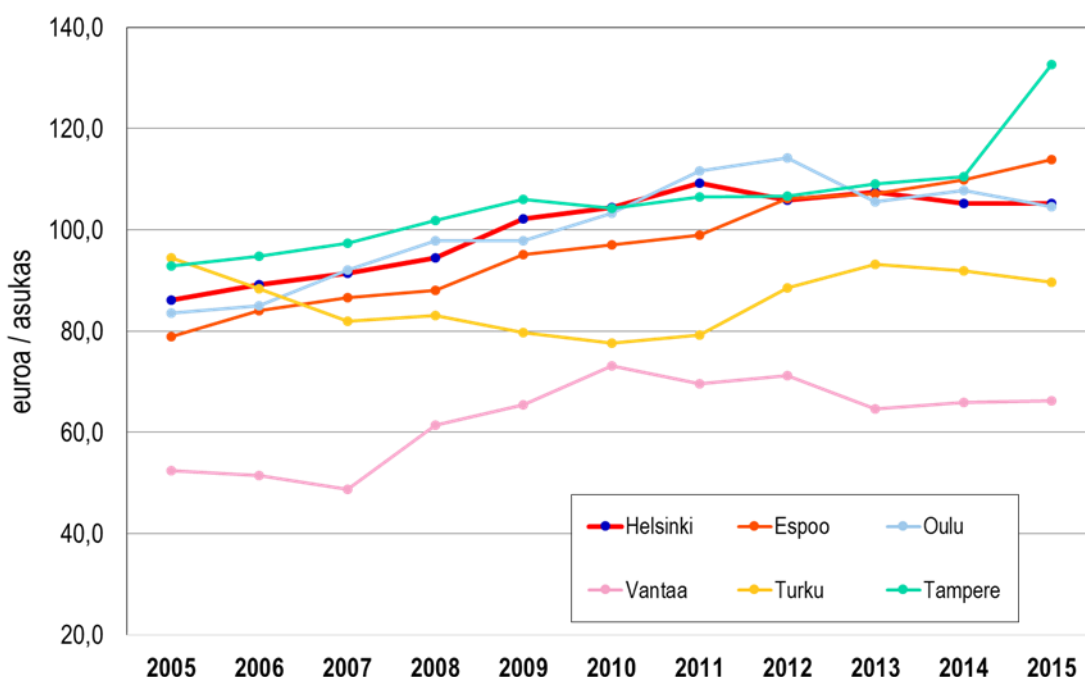
Kuvasta 5 huomataan, että tavoite toteutui ja vuoden 2017 asiakaskyselyn tulokset ovat pääsääntöisesti paremmat kuin vuoden 2016 vastaavat. Ainoastaan uimahallien palaute on lievästi heikentynyt. Kuntalaiset ovat varsin tyytyväisiä liikuntatoimen tarjoamiin liikuntapalveluihin.¹⁰³ Myös kokonaisuudessaan Helsingissä tarjolla oleviin liikuntapalveluihin ollaan tyytyväisiä, sillä vuosina 2011 ja 2015 järjestetyssä Quality of life in European cities kyselyissä, 84 prosenttia helsinkiläisistä oli tyytyväisiä liikuntapalveluihin, tulos oli Euroopan kärkeä.¹⁰⁴

¹⁰³ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan tilinpäätöstiedot, luettu 27.2.2018

¹⁰⁴ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kuva 5 Suurten kaupunkien liikuntatoimen nettomenot ilman avustuksia¹⁰⁵

Kuvasta 6 huomataan, että Helsingin liikuntatoimen kustannukset asukasta kohden ovat lähentyneet muiden suurten kaupunkien keskiarvoa. Vertailua vaikeuttaa se että Helsingissä on huomattavasti laajempi ja laadukkaampi palvelutarjonta sekä korkeampi kustannustaso. Helsingin liikuntatoimi jakaa erilaisia avustuksia huomattavasti enemmän kuin muut suuret kaupungit. Helsingin liikuntatoimen käyttömenoista noin viidennes, 16 miljoonaa euroa, on näitä avustuksia, kun muissa vertailukaupungeissa niiden osuus käyttömenoista on vain noin 2-10 prosenttia. Erilaisissa arvioinneissa ja vertailuissa Helsingin liikuntapalvelut saavat hyviä arvioita kuntalaisilta.¹⁰⁶

2.4. Kansalaistoiminnan aktivoiminen ja liikuntaseurojen avustukset

Liikuntalautakunnan tehtävänä on päättää lautakunnan käytettävissä olevien avustusrahojen jakamisesta ja valvoa avustusten käyttöä sekä hyväksyä perusteet, joiden mukaan viranhaltija päättää mainituista asioista. Liikuntalautakunta päätti 8.10.2016 kokouksessa liikunnan kansalaistoiminnan avustusmuodoista, avustuskelpoisuuden ehdoista, avustusten hakuajoista sekä avustusten suuruuden laskentaperusteista. Liikuntatoiminnan avustuksiin on varattu Helsingin kaupungin liikuntatoimen talousarviossa vuosittain noin 7 miljoonaa euroa. Lautakunta päättää määrärahan osittamisesta kansalaistoiminnan eri avustusmuotoihin. Avustusta voidaan jakaa yhdistyksille, jotka ovat hakeneet avustusta annettuun määräaikaan mennessä.

¹⁰⁵ Tilastokeskus, kuntien tilinpäätöstiedot

¹⁰⁶ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikunnan kansalaistoiminnan varsinaisia avustuksia ovat toiminta-avustus, tilankäyttöavustus, suunnistuskartta-avustus sekä eläkeläis- ja erityisryhmien kuljetusavustus. Varsinaisia avustuksia täydentämässä on muiden liikuntaa edistävien yhdistysten avustus ja starttiavustus. Näitä avustuksia voivat hakea yhdistykset, jotka eivät täytä avustuskelpoisuuden ehtoja, eivätkä ole oikeutettuja avustuskelpoisille myönnettävään toiminta-avustukseen ja tilankäyttöavustukseen.¹⁰⁷

Liikunnan kansalaistoiminnan avustusuudistus toteutettiin vuonna 2016. Painopisteenä on lasten ja nuorten liikunta. Uudistuksessa myös parannettiin avustusprosessin läpinäkyvyyttä, selkeytettiin avustusperusteita ja kehitettiin avustusten käsittelyprosessia. Tarkoituksena oli siis helpottaa seurojen avustushakua. Vuosittain avustusta saa noin 350 seuraa. Lähes puolet lapsista ja nuorista harrastaa liikuntaseuroissa ja seuroissa on jäseniä noin 100 000.¹⁰⁸

Liikuntalautakunnan vahvistamien avustuskelpoisuuden ehtojen täyttäminen on näiden avustusten saamisen edellytys. Avustettavaa toimintaa on seuran yleishyödyllinen toiminta. Jos yhdistyksen toiminta täyttää verottajan elinkeinotoiminnalle luonnehtimat piirteet, ei liikuntatoimi avusta tällaista toimintaa.¹⁰⁹

Esimerkiksi toiminta-avustuksen osuus hyväksyttävistä menoista voi olla enintään 50 prosenttia. Hyväksyttäviä menoja ovat liikuntaseuran tai eläkeläis- ja erityisryhmän liikuntatoiminnasta aiheutuneet kustannukset. Liikuntaseurojen osalta toiminta-avustus on yleisavustusluonteista avustusta, jonka kohdentamisesta seura saa itse päättää. Käytölle on asetettu kuitenkin joitakin rajoituksia, muun muassa sitä ei saa käyttää liike- ja sijoitustoiminnan menoihin eikä avusta ei saa jakaa henkilökohtaisina avustuksina jäsenille. Toiminta-avustuksen laskennassa lapsi- ja nuorisotoimintaa painotetaan 80 prosentilla ja aikuisten toimintaa 20 prosentilla.¹¹⁰

Tilankäyttöavustuksen myöntämisestä päätetään vuosittain samassa kokouksessa avustuskelpoisuudesta päättäessään. Liikuntaseura sekä eläkeläis- ja erityisryhmä voi saada liikuntatoimen ulkopuolisiin tiloihin tilankäyttöavustusta vain, jos se täyttää avustuskelpoisuuden ehdot. Tilankäyttöavustusta myönnetään koko vuodeksi tapahtuvaan säännölliseen liikuntatoimintaan. Avustus myönnetään perustuen sekä edellisenä vuonna toteutuneisiin vuokriin että hakuvuoden tilankäyttösuunnitelmaan.¹¹¹

¹⁰⁷ Liikunnan kansalaistoiminnan avustukset, hakuohje 2016

¹⁰⁸ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

¹⁰⁹ Liikunnan kansalaistoiminnan avustukset, hakuohje 2016

¹¹⁰ Liikunnan kansalaistoiminnan avustukset, hakuohje 2016

¹¹¹ Liikunnan kansalaistoiminnan avustukset, hakuohje 2016

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Uudistetuissa avustusperusteissa tuetaan edelleen eläkeläis- ja erityisryhmien liikuntatoimintaa. Liikuntaviraston vuonna 2016 uudistetussa hinnastossa eläkeläis- ja erityisryhmien liikunnalliseen toimintaan varatut tilavuorot ovat vahvasti subventoituja. Järjestöille on järjestetty vertaisohjaajakoulutusta ja erilaisia infotilaisuuksia.¹¹²

Helsingin kaupungin liikuntalautakunta on 11.4.2017 päättänyt liikunnan palvelukokonaisuuden liikuntapaikkojen käyttövuorojen jakojärjestyksestä ja -perusteista. Helsingin käytössä olevasta liikuntapaikasta liikuntatoimi hoitaa yli 500 liikuntapaikkaa. Näistä liikuntapaikoista noin 70 liikuntahalliin ja -saliin sekä 90 ulkokenttään tehdään varauksia sekä vakio- että yksittäisvuoroina. Liikuntaviraston tilavuoromaksut ovat vahvasti subventoituja etenkin alle 20-vuotiaiden lasten ja nuorten toiminnan osalta. Myönnetyt käyttövuorot vuorot ovat merkittävin osa helsinkiläisille liikunta- ja urheiluseuroille myönnettävää tilatukea.¹¹³

Liikunnan palvelukokonaisuuden hallinnassa oleville liikuntapaikoille myönnetään käyttövuoroja ensisijaisesti liikuntatoimintaan. Tilavuoroja voidaan hakea ympäri vuoden, vakiovuorojen lisäksi myös erilaisiin kilpailuihin, otteluihin ja tapahtumiin. Liikuntapaikkojen vakiovuorot jaetaan kiintiöittäin. Liikuntapaikkojen käyttövuorojen jaosta pidetään tarvittaessa kokouksia myös eri lajien kanssa. Liikunnan palvelukokonaisuudella on mahdollisuus kiintiöidä urheiluseuroille myönnetyn ajan sisältä vuoroja tietyille lajille, jolloin laji jakaa itse nämä vuorot. Vakio- ja yksittäisvuorojen jaossa noudatetaan strategisia linjauksia sekä lautakunnan vahvistamia vuorojenjakoperusteita. Vuorojenjakoperusteita on valmisteltu yhteistyössä Helsingin kaupungin kulttuurikeskuksen ja nuorisoasiainkeskuksen ja opetusviraston kanssa.¹¹⁴

Liikunnan palvelukokonaisuuden tilojen ja liikuntapaikkojen käyttäjäryhmittäiset vakio- ja yksittäisvuorot jaetaan kiintiöittäin. Arkipäiviin on oma jakonsa ja ilta- ja viikonloppukäyttöön on oma jakonsa. Pääpiirteissään jako menee seuraavasti: arkipäivisin toimialan omat palvelut, yleisövuorot, koulut ja päiväkodit sekä muut käyttäjät. Iltaisin ja viikonloppuisin järjestys on sama muuten, että koulujen ja päiväkotien sijalla on helsinkiläiset liikunta- ja urheiluseurat, liikunnallista nuorisotyötä tekevät yhdistykset sekä taiteen perusopetusta järjestävät yhteisöt. Vakiovuorojen jaossa käyttäjäryhmien sisällä lasten ja nuorten toiminta on etusijalla. Lasten ja nuorten toiminta sijoitetaan alkuillan tunteihin ja aikuisten toiminta loppuillan. Muita huomioitavia tekijöitä ovat toiminnan luonne ja laajuus, eri liikuntalajien- ja muotojen huomioiminen, lajien monipuolisten harrastusmahdollisuuksien tukeminen, liikunnan kansalaistoiminnan aktivoiminen, terveyttä edistävän liikunnan lisääminen ja liikkumattomuuden vähentäminen sekä paikallisuus.¹¹⁵

¹¹² Liikuntastrategian 2013–2017 seurantaraportti 5.4.2017

¹¹³ Liikuntalautakunnan päätös 11.4.2017 § 89

¹¹⁴ Liikuntalautakunnan päätös 11.4.2017 § 89

¹¹⁵ Liikuntalautakunnan päätös 11.4.2017 § 89

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikuntaseurojen pitkään toivoma koulujen liikuntatilojen vapaa-ajan käytön hallinnon siirto opetustoimelta liikuntatoimelle toteutui 1.6.2017. Aiemmin rehtoreilla oli päätösvalta koulujen liikuntatilojen varaamisessa.¹¹⁶

Helsingin kaupungin liikuntalautakunta on 11.4.2017 päättänyt myös koulujen liikuntasalien ilta- ja vapaa-ajan käyttövuorojen jakojärjestyksestä ja -perusteista. Liikunnan palvelu myöntää ensimmäisen kerran vakio- ja yksittäisvuoroja koulujen liikuntasaleihin talvikaudelle 2017–2018. Uudet vuorojenjakoperusteet koskevat noin 150 koulun liikuntasalia. Koulujen liikuntasaleihin myönnetään käyttövuoroja ensisijaisesti liikuntatoimintaan. Myös koulujen liikuntasalien ilta- ja vapaa-ajankäytön vakiovuorot jaetaan kiintiöittäin. Tämä tarkoittaa, että ennen vuorojen jakoa päätetään yhteistyössä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa koulujen omaan käyttöön liittyvästä kiintiöstä sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialalla ja liikunnan palvelukokonaisuudessa mahdollisista muutoksista liittyen toimialan omien palvelujen ja hankkeiden, yleisövuorojen, toimialan kumppanien vuorojen määrään. Vuorojen jaossa huomioidaan strategian linjaukset sekä lautakunnan vahvistamat vuorojenjakoperusteet. Kiintiöiden jako menee seuraavasti: koulujen oma käyttö, toimialan omat palvelut, Helsinkiläiset liikunta- ja urheiluseurat, liikunnallista nuorisotyötä tekevät yhdistykset sekä taiteen perusopetusta järjestävät yhteisöt ja muut käyttäjät. Vuorojen jaossa käyttäjäryhmien sisällä painotetaan samoja kriteereitä kuin liikunnan palvelukokonaisuuden liikuntapaikkojen käyttövuorojen osalta.¹¹⁷

Helsingin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta päätti kokouksessaan 13.2.2018 hyväksyä 900 000 euron suuruisen uuden avustushaun periaatteet. Uudenlaisen avustuksen ja hankehaun tarkoituksena on tukea Helsingin kaupungin strategisia tavoitteita. Kohdennettu lisärahoitus on osa Liikkumisojelmaa. Lisäavustuksen turvin etsitään uusia toimintamalleja, jotka edistävät lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastustoimintaa sekä kaupunkilaisten liikkumista. Avustushankkeilla pyritään tavoittamaan erityisesti lapsia ja nuoria, joilla ei syystä tai toisesta ole yhtään harrastusta, sekä kaikenikäisiä kaupunkilaisia, jotka hyötyisivät liikkumisen lisäämisestä terveytensä kannalta eniten. Hankkeilla voidaan näin edesauttaa kaupunkilaisten hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista.¹¹⁸

Haku toteutetaan kevään 2018 aikana kaksivaiheisesti. Ensimmäinen on käynnissä ideakilpailu, joka on avoinna maaliskuun–huhtikuun ajan. Ideakilpailun perusteella toiseen vaiheeseen valittavat hankkeet saavat kutsun avustushakuun kesäkuussa. Jatkoon valittavat ideat saavat kehittämiseen asiantuntijatukea. Mukaan valittavien hankkeiden toivotaan toteuttavan rohkeita uusia kokeiluja, tavoittavan uusia kohderyhmiä tai soveltavan muissa kotimaan kaupungeissa tai maailmalla hyviksi todettuja malleja.¹¹⁹

¹¹⁶ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

¹¹⁷ Liikuntalautakunnan päätös 11.4.2017 § 90

¹¹⁸ www.hel.fi/uutiset 13.2.2018, luettu 23.2.2018

¹¹⁹ www.hel.fi/uutiset 13.2.2018, luettu 23.2.2018

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

2.5. Liikuntapalveluiden tuottaminen

Kaupungilla on keinoja tukea ja aktivoida ulkoisia kumppaneita kehittämään liikuntapalveluita. Uusien liikuntapaikkojen rakentamista toteutetaan kumppanuushankkeilla. Esimerkiksi puolet kaupungin tekonurmikentistä on yhteistyössä seurojen kanssa toteutettuja. Yhteistyö seurojen kanssa on ollut keino saada kattava verkosto kenttiä. Lisäksi kaavoituksessa varataan liikuntaan sopivia alueita. Kaupunki tukee myös yksityisiä liikuntahankkeita lainojen ja vuokrasubventioiden avulla ja näiden saajia on runsaasti. Käytännössä yksityiset toimijat voivat hakea lainaa kaupungilta urheilu- ja ulkoilulaitosrahastosta omiin liikuntahankkeisiinsa ja yksityisille toimijoille vuokrataan liikuntapaikkarakentamiseen sopivia maa-alueita subventoidusti. Vuokrasubventiot herättävät välillä kritiikkiä, mutta niillä on ainakin torjuttu vaatimukset kaupungin osallistumisesta yksityisiin investointihankkeisiin. Vuokrasubvention osuus on 50 prosenttia liikuntatoimen itse maksamasta vuokrasta. Vuokratukia myönnetään noin miljoonalla eurolla per vuosi.¹²⁰ Urheilu- ja ulkoilurahastosta on myönnetty vuosina 2013–2017 lainoja 26 kohteeseen ja lainoituksen kokonaismäärä on ollut 6,1 miljoonaa euroa.¹²¹

Liikuntapalvelu vuokraa erilaisille yhteisöille maa-alueita, tiloja, rakennuksia, venesatamien ja vesialueita liikuntapalveluiden tuottamiseen. Vuokratuista maa-alueista esimerkkeinä voidaan mainita Vermon ravirata, Vuosaaren, Talin ja Paloheinän golfkentät, Meilahden liikuntakeskus, ratsastustallit, jäähallit sekä useat tekonurmikentät ja tenniskentät. Vuokrattuja rakennuksia ja tiloja ovat muuan muassa Olympiastadion, Ruskeasuon varikon salibandyhalli ja Helsingin Jäähalli. Kaiken kaikkiaan vuokrasopimuksia on noin 450 kappaletta.¹²²

Kaupunki tukee liikuntaa myös siten, että kaupunkikonserniin kuuluville yhtiöille ja säätiöille jaetaan laitosavustusta. Liikuntaseurat omalta osaltaan saavat tukea tilavuokriin yksityisten liikuntatilojen käyttämisestä. Liikuntapalveluilla on myös yhteistyötä liikuntaseurojen kanssa, jotka toteuttavat liikuntaa esimerkiksi kouluissa. Liikkuva koulu -toiminta on hyvä esimerkki tästä.¹²³

Yhteistyöstä yksityisten toimijoiden kanssa liikuntahankkeiden edistämisestä on saatu kokemuksia muun muassa Garden Helsinki¹²⁴ sekä Urhea -hankkeissa^{125, 126}. Muina esimerkkeinä onnistuneista hankkeista on Kivikon liikuntapuistoon rakennettu yksityinen pyöräilyn BMX-rata ja Kauppatorin vieressä sijaitseva merikylpylä Allas

¹²⁰ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

¹²¹ Kaupunginkanslian vastaus kyselyyn 12.3.2018

¹²² Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

¹²³ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

¹²⁴ Helsinki Garden on yksityisellä rahoituksella toteutettavaksi suunniteltu tapahtuma-areena Helsingin Töölöön.

¹²⁵ Nuorten huippu-urheilijoiden valmennukseen keskittyvä hallihanke Mäkelänrinteeseen.

¹²⁶ Kaupunkiympäristön toimialan vastaus kyselyyn 5.1.2018

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Sea Pool. Urhea-hallin kaavoitus käynnistyi vuonna 2016 ja vuoden 2018 talousarviossa kiinteistöyhtiömuotoisen hallin toteuttamiseen on kaupungin osuudeksi merkitty 5 miljoonaa euroa vuosille 2020–2021. Hanke rahoitetaan talousarvioluvun Arvopaarit-kohdasta.¹²⁷

2.6. Henkilökunnan osaamisen kehittäminen

Henkilöstöliikunnassa toimintaa suunnitellaan yhteistyössä kaupunginkanslian, Työterveys Helsingin ja henkilöstöliikunnan liikunnasuunnittelijoiden kanssa. Suunnittelussa huomioidaan työterveys- ja Kunta10 -kyselyiden tuloksissa esille nousevia asioita, joihin liikunnalla voidaan vaikuttaa. Liikuntapalvelut huomioivat henkilöstön suorat asiakaspalautteet siinä määrin, kun niitä pystytään toteuttamaan.¹²⁸ Tulosten perusteella on lisätty kohdennettua toimintaa kuten hyvinvointijumppa +55, naisten vesiliikuntaryhmät, kuntosalin starttikurssi, erilaiset painonhallintaryhmät ja selkähuolto-kurssit. Kuntosalitoiminnan uudistus toteutettiin työkyvyn ylläpidon näkökulmasta. Työkykyä kaiken ikää -kuntoremonttipäivät toteutettiin henkilöstöliikunnan tukitoimin. Elintärkeät elämäntavat, Voimavara ja Tules -kuntoremontit ovat vakiintuneet pysyväksi toiminnaksi.¹²⁹

Henkilöstöliikunnan palvelututkimus viestinnästä ja palveluista tehtiin syksyllä 2016. Kysely lähetettiin niille Miten me kuljemme töihin? -työmatkaliikkumiskyselyyn vastanneille, jotka antoivat suostumuksen mahdollisia myöhempiä yhteydenottoja varten. Kysely toteutettiin sähköpostilla ja lähetettiin 4 000 henkilölle. Vastauksia saatiin 1 722 henkilöltä. Vastaajista kolmasosa oli viimeisen vuoden aikana käyttänyt henkilöstöliikunnan palveluja ja kaksi kolmasosaa oli palveluja käyttämättömiä. Palvelututkimuksen tuloksia on hyödynnetty liikuntapalvelujen kehittämisessä ja suunnittelussa tarpeita vastaaviksi. Henkilökunnalle järjestettävällä liikunnalla ei ole tavoitteena tavoittaa kaikkia, vaan toimintaa kohdennetaan työterveyden havaitsemien ongelmien perusteella erityisryhmiin.¹³⁰

Liikuntatoimen henkilöstö on osallistunut koulutuksiin. Koulutuspäiviä on ollut vuosittain yhteensä noin 1 000. Liikuntaviraston palkitsemisohjelma on päivitetty ja osaamisen kehittämissuunnitelma on päivitetty vuonna 2016. Liikuntatoimen henkilökunta on lisäksi suorittanut erilaisia tutkintoja ja liikuntapaikanhoitajien oppisopimuskoulutusta on jatkettu. Liikuntapaikanhoitajan oppisopimuskoulutuksen aloitti 5 henkilöä vuonna 2016. Henkilökunnalle on järjestetty kielikoulutusta vastaamaan monikulttuurisen asiakaskunnan haasteisiin.¹³¹

¹²⁷ Kaupunginkanslian vastaus kyselyyn 12.3.2018

¹²⁸ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

¹²⁹ Liikuntastrategian 2013–2017 seurantaraportti 5.4.2017

¹³⁰ Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

¹³¹ Liikuntastrategian 2013–2017 seurantaraportti 5.4.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikunta on hyvä tapa integroida maahanmuuttajia yhteiskuntaan. Liikunta ei kaikissa kulttuureissa tarkoita samaa kuin Suomessa. Naisten ja tyttöjen liikunta on vähäisempää tietyissä kulttuureissa ja siihen liittyy monenlaisia esteitä. Maahanmuuttajien liikunta vaatii usein erityis- ja lisäresursseja. Itä-Helsingissä on ollut koulutusta kulttuurieroista ja opastusta on annettu paljon kuvilla. Kuvilla ja selkokielellä viestiminen on tehokasta. Moskeijakäyntejä on tehty paljon imaamien ja muiden kutsumina. Ajan myötä maahanmuuttajat sopeutuvat myös suomalaisiin uimakouluihin ja muihin liikuntakäytäntöihin. Tavoitteena on integroida maahanmuuttajat mukaan helsinkiläisiin liikuntaseuroihin ja tapoihin harrastaa liikuntaa. Maahanmuuttajabarometrin mukaan liikuntapalvelut ovat maahanmuuttajien eniten käyttämä julkinen palvelu ja maahanmuuttajat ovat tyytyväisiä liikuntapalveluihin. EasySportin osallistujista 40 prosenttia on maahanmuuttajataustaisia lapsia. FunActionin osallistujista 30 prosenttia maahanmuuttajataustaisia nuoria. NYT-liikunnassa ja Lähiöliikunnassa on monikulttuurisia liikuntaryhmiä. Monitoimihalli Liikuntamyllyn asiakkaista 20 prosenttia on maahanmuuttajataustaisia. Liikunnan ohella koulu on lapsille ja nuorille paras paikka integroitua.¹³²

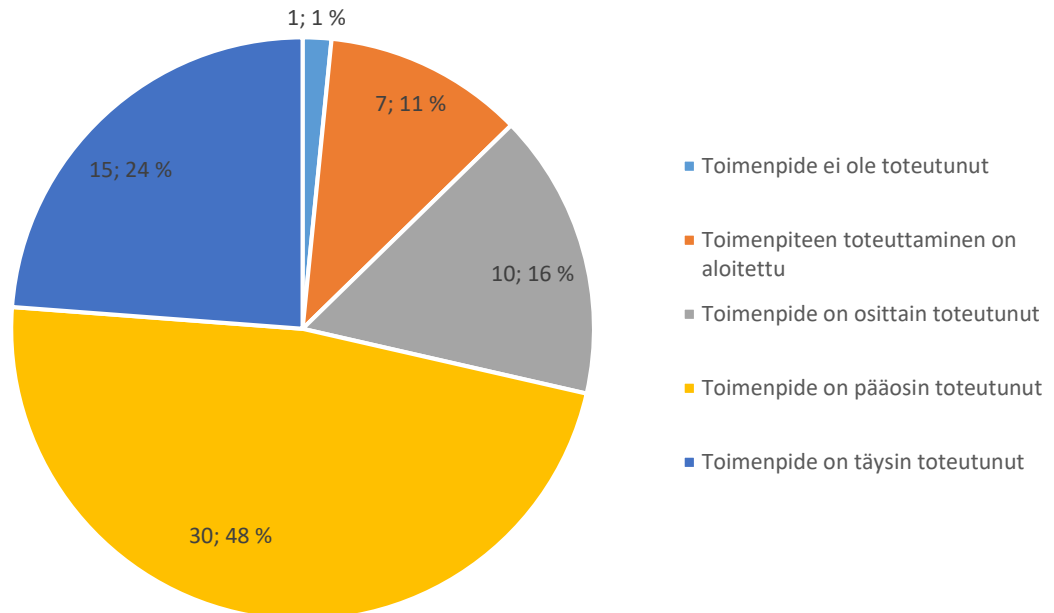
2.7. Kokoavat havainnot

Liitteeseen 2 on koottu arvioinnissa saatu käsitys siitä, miten liikuntastrategian 63 toimenpidettä ovat toteutuneet. Liikunnan palvelukokonaisuus on tehnyt myös oman arvionsa liikuntastrategian toteutumisesta mutta muistion johtopäätökset perustuvat arvioinnin tekijöiden omaan harkintaan. Toimenpiteiden toteutumista havainnollistetaan myös kuvassa 7. Toimenpiteet ovat toteutuneet erittäin hyvin; 71 prosenttia toimenpiteistä on toteutunut joko täysin tai pääosin. Merkittävä osa toimenpiteistä on kuitenkin varsin itsestään selviä ja liikuntaviraston vakiintunutta toimintaa. Tämä laskee hieman hyvin toteutuneiden toimenpiteiden painoarvoa. Liikuntastrategiassa ei myöskään ollut mittareita, joilla tavoitteiden toteutumista mitattaisiin. Strategiaohjelmassa 2013–2016 esitetty toimenpide terveysvaikutusten arvioinnista päätöksenteossa on toteutunut osittain. Strategiaohjelman toimenpide liikunnan poikkihallinnollisen järjestämisen vahvistamisesta on pääosin toteutunut.

¹³² Haastattelu liikuntapalveluissa 6.11.2017

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kuva 6 Arvioinnissa muodostettu käsitys liikuntastrategian toimenpiteiden toteutumisesta

Terveyttä edistävää liikuntaa on onnistuttu lisäämään. Keinoja ovat olleet erityisesti lapsille ja nuorille EasySport, FunAction, Liikkuva Koulu ja NYT-liikunta. Kouluterveyskyselyn mukaan lasten ja nuorten liikkumattomuus on lähtenyt laskuun vuodesta 2010 alkaen. Parasta kehitys on ollut perusopetuksessa vuosina 2013–2017. Senioreille ja erityisryhmille järjestetään kohdennettuja liikuntapalveluja. Aikuisille taas on tarjolla runsaasti vapaasti käytettävissä olevia liikuntapaikkoja.

Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyisyyttä ja vetovoimaisuutta liikuntapalvelujen keinoin on osittain onnistuttu lisäämään. Olympiarakennusten peruskorjaus ja suunnittelu on aloitettu sekä nuorten huippu-urheilijoiden valmennukseen keskittyvä URHEA-hallin hanke Mäkelänrinteeseen etenee. Liikuntapalvelujen jakautuminen Helsingissä on epätasaista. Palveluita on vähiten keskikaupungin alueella, kun investointeja on suunnattu Itä-Helsinkiin, jossa on eniten liikkumattomia. Kuitenkin lähes kaikki saavuttavat liikuntapaikat alle 30 minuutissa.

Liikuntainvestointien määrärahat eivät ole lisääntyneet, mutta liikuntarakentamiseen osoitetaan kiinteistöyhtiömuotoisiin kohteisiin määrärahoja myös muilta talousarvion kohdilta kuten Arvopaperit. Jätkäsaaren Bunkkerin liikuntatilojen hanke on valitusten vuoksi viivästynyt. Jätkäsaaren liikuntapuiston rakentaminen on kuitenkin aloitettu. Liikuntapaikkojen korjausvelka on nykyisin merkittävä, joten kaupungin resurssit kohdistetaan pääosin peruskorjaushankkeisiin ja uusia liikuntapaikkoja syntyy vähän. Ti-

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

lanne on nykyisen organisaatiomuutoksen myötä paranemassa, sillä liikuntarakennukset sisältyvät investointiosan talousarviolukuun Rakennukset. Muutoksen jälkeen liikuntarakennusten korjaustarpeita ja korjausten kiireellisyyttä voidaan arvioida aikaisempaa suuremmassa määrärahapuitteessa. Suurempi määräraha mahdollistaa suurten liikuntarakentamisen korjaushankkeiden toteuttamisen yhtäjaksoisesti. Muutoksen myötä näillä liikuntarakennusten korjaushankkeilla ei ole samaa vaikutusta muihin liikuntainvestointeihin, koska liikuntarakennusten uudisrakentamiseen, kentiin ja muihin liikuntapaikkoihin on varattu oma talousarviokohtansa. Kaupungin omistamia uusia ulkoilusaaria ei ole avattu käyttöön. Sen sijaan valtion avautuneille saarille on järjestetty laiturit vesireittiliikenteen käyttöön.

Liikunnan kansalaistoiminnan aktivointi on onnistunut pääosin hyvin. Vuonna 2016 toteutettiin avustusuudistus, jossa painopisteenä oli lasten ja nuorten liikunta. Koulujen liikuntatilojen iltakäytön hallinnointi on siirretty liikuntavirastoon, mikä on ollut erityisesti urheiluseurojen toive. Vuonna 2017 uudistettiin myös vuorojenjakoperiaatteet, joissa suositaan lasten ja nuorten liikuntaa. Lasten, nuorten, eläkeläis- ja erityisryhmien tilavuorot ovat myös vahvasti subventoituja. Myös asiakasjärjestelmien verkopalveluja on kehitetty.

Liikuntapalvelujen tuottamista muiden toimijoiden kanssa on lisätty varsin onnistuneesti. Lähiliikuntapaikkoja on rakennettu runsaasti koulujen yhteyteen lähiörahaston tuella. Kantakaupunkiin lähiliikuntapaikkoja on rakennettu kuitenkin vähemmän. Kaupunginkansliassa valmistellaan lähiörahaston muuttamista osallisuusrahastoksi ja sille valmistellaan uudet säännöt. Rahaston toiminta käynnistyy vuoden 2018 aikana. Rahastosta rahoitettaisiin asukkaiden esittämiä hankkeita ja niistä äänestettäisiin alueittain. Hankkeet voivat olla liikuntapalveluihin kohdistuvia koko kaupungin alueella, mikäli ne saisivat tarpeeksi kannatusta ja olisivat toteutettavissa. Jalkapallon harrastamiseen on rakennettu kumppanuushankkeina yli 20 tekonurmikenttää. Kaupunki tukee yksityisiä liikuntahankkeita lainoilla ja vuokrasubventioiden avulla. Vuokratukia myönnetään noin miljoonalla eurolla per vuosi. Lisäksi kaupunki jakaa kaupunkikonserniin kuuluville yhtiöille ja säätiöille avustuksia, nämä osaltaan täydentävät kaupungin liikuntapalveluiden tarjontaa. Nuorten huippu-urheilijoiden harjoitusolosuhteita parantava Urhea-hallin kaavoitus on edennyt pitkälle ja hankkeeseen on varauduttu kaupungin talousarviossa.

Liikuntatoimen henkilökunnan osaamisen kehittämiseksi ja koko kaupungin henkilöstön työhyvinvoinnin parantamiseksi on tehty erilaisia toimenpiteitä kuten esimerkiksi kuntoremonttien uudistaminen. Henkilöstöliikunnan tarjonnassa on huomioitu työterveyskyselyiden tuloksia ja liikuntaviraston henkilökuntaa on koulutettu. Henkilöstön koulutuspäiviä on ollut vuosittain noin 1 000. Työterveyteen liittyen on toteutettu useita hankkeita yhteistyössä muiden virastojen kanssa. Osaamisen parantumista tai koko kaupungin työntekijöiden terveyden parantumista toimenpiteiden seurauksena on kuitenkin vaikea osoittaa.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

3. JOHTOPÄÄTÖKSET

Arvioinnin pääkysymykseen voidaan vastata, että liikuntatoimen strategiset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Yli kaksi kolmasosaa liikuntastrategian toimenpiteistä on toteutunut täysin tai pääosin. Liikuntastrategia itsessään on kuitenkin enemmän toimenpideohjelman kuin strategian kaltainen. Liikuntastrategiassa ei ole mittareita ja toimenpiteet ovat suurelta osin vakiintunutta toimintaa.

Terveyttä edistävää liikuntaa on onnistuttu lisäämään ja liikkumattomuutta vähentämään erityisesti lasten ja nuorten osalta. Keinoja ovat olleet lapsille ja nuorille suunnatut EasySport, FunAction, Liikkuva Koulu ja NYT-liikunta.

Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyisyyttä ja vetovoimaisuutta liikuntapalvelujen keinoin on osittain onnistuttu lisäämään. Liikuntapalvelujen jakautuminen Helsingissä on kuitenkin epätasaista, vaikka lähes kaikki helsinkiläiset saavuttavat liikuntapaikat alle 30 minuutissa. Kaupungin omistamia uusia ulkoilusaaria ei avattu käyttöön, mutta valtion avautuneille saarille on järjestetty laiturit vesireittiliikenteen käyttöön. Liikuntainvestointien määrärahat eivät ole lisääntyneet mutta uudella toimialalla liikuntarakennusten korjaustarpeita ja korjausten kiireellisyyttä voidaan arvioida aikaisempaa suuremman määrärahan sisällä. Suurempi määrärahakokonaisuus mahdollistaa suurten liikuntarakentamisen korjaushankkeiden toteuttamisen yhtäjaksoisesti. Liikuntarakentamiseen osoitetaan kiinteistöyhtiömuotoisiin kohteisiin määrärahoja myös muilta talousarvion kohdilta.

Liikunnan kansalaistoiminnan aktivointi ja avustusjärjestelmän uudistaminen on onnistunut pääosin hyvin. Vuonna 2016 toteutettiin avustusuudistus, jossa painopisteenä oli lasten ja nuorten liikunta. Koulujen liikuntatilojen iltakäytön hallinnointi on siirretty liikuntavirastoon, mikä helpottaa erityisesti urheiluseurojen toimintaa.

Liikuntapalvelujen tuottamista muiden toimijoiden kanssa on lisätty onnistuneesti. Lähiliikuntapaikkoja on rakennettu runsaasti koulujen yhteyteen lähiörahaston tuella. Kantakaupungissa lähiliikuntapaikkoja on kuitenkin vähemmän. Kaupunginkansliassa valmistellaan lähiörahaston muuttamista osallisuusrahastoksi, jonka myötä rahaston varoilla on mahdollista rakentaa liikuntapaikkoja myös kantakaupunkiin. Kaupunki tukee yksityisiä liikuntahankkeita lainoilla ja vuokrasubventioiden avulla. Lisäksi kaupunki jakaa kaupunkikonserniin kuuluville, liikuntapalveluita tuottaville yhtiöille ja säätiöille avustuksia.

Liikuntatoimen henkilökunnan osaamisen kehittämiseksi ja koko kaupungin henkilöstön työhyvinvoinnin parantamiseksi on toteutettu erilaisia hankkeita ja toimenpiteitä yhteistyössä muiden virastojen kanssa. Henkilöstöliikunnan tarjonnassa on huomioitu työterveyskyselyiden tuloksia ja liikuntaviraston henkilökuntaa on koulutettu.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

4. TOIMENPIDE-ESITYS JA LISÄTIEDOT

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunta hyväksyy muistion ja esittää, että aiheesta laaditaan arviointikertomuksen tekstiluonnos.

Arviointia koskevia lisätietoja antavat kaupunkitarkastaja Harri Hynninen, puhelin 310 36544 ja kaupunkitarkastaja Petri Jäske, puhelin 310 43024.

Harri Hynninen

Petri Jäske

Jakelu Tarkastuslautakunnan 2. toimikunta

LÄHTEET

Lähteet luetellaan aakkosjärjestyksessä. Haastattelut ja mahdolliset arviointikäynnit tai kyselyt sekä sähköpostitiedustelut merkitään erikseen. Työntekijätason haastattelujen osalta ei merkitä henkilöiden nimiä. Muissa lähteissä esimerkit ovat kirja, lehtiartikkeli, esityslista, internet-sivut, arkistotietokannan tieto sekä artikkeli kirjassa

Haastattelut, kyselyt ja arviointikäynnit

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle 4.10.2017

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle 7.11.2017

Liikuntajohtaja, liikuntapaikkapäällikkö, liikunnan edistämisyksikön päällikkö ja suunnittelija, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala liikuntapalvelut 6.11.2017

Leikkipuisto- ja koululaisten iltapäivätoiminnan palvelupäällikkö, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 18.12.2017

Maisemasuunnittelupäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala 5.1.2018

Rakennetun omaisuuden hallintapäällikkö ja erityissuunnittelija, kaupunkiympäristön toimiala 18.1.2018

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Hankepäällikkö, kaupunginkanslia 12.3.2018 ja 14.3.2018

Sähköpostitiedustelut: (tai Sähköposti- ja puhelintiedustelut)

Liikuntapalvelupäällikkö, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 15.3.2018

Muut lähteet:

Borodulin, K. & Jousilahti, P., Liikunta vapaa-ajalla, työssä ja työmatkalla 1972–2012. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2013–2016

Helsingin kaupungin strategiaohjelman 2013–2016 toimenpiteiden loppuseuranta, 2017

Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021

Helsingiläisten aikuisten koettu terveys ja elintavat, 2016

Helsingin liikkumisen kehittämisohjelma, kaupunkisuunnitteluvirasto 2014

Helsingiläisten liikkumistottumukset 2017, Kaupunkiympäristön julkaisuja 2017:18

Kouluterveyskysely 2017

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan johtoryhmän kokouksen 20.11.2017 liite 4

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikuntapalvelukokonaisuuden johtoryhmän muistio 23.1.2016

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan tilinpäätöstiedot

Kuntien tilinpäätöstiedot, tilastokeskus

Kyttä-Pirjola, M. & Hirvonen, J. & Rudner, J. & Pirjola, I. & Laatikainen, T., The last free-range children? Children's independent mobility in Finland in the 1990s and 2010s. Aalto yliopisto

Liikkuva koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015–31.12.2016

Liikunnan kansalaistoiminnan avustukset, hakuohje 2016, liikuntalautakunta 8.10.2015

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikuntalautakunnan päätös 11.4.2017 § 89

Liikuntalautakunnan päätös 11.4.2017 § 90

Liikuntastrategia vuosille 2013–2017

Liikuntastrategian seurantaraportti, liikuntalautakunta 11.5.2017

Lähes miljoona euroa lisärahaa liikkumista ja harrastamista edistävälle hankkeille, www.hel.fi/uutiset 13.2.2018

Selvitys Helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä

Selvitys terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnista päätöksenteossa, 2015

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

LIITTEET

Liite 1 Arvioinnin toteuttamissuunnitelma

Arviointiaihe		
Liikuntatoimen strategisten tavoitteiden toteutuminen		
Suunnitelman laatija Liisa Kähkönen, Harri Hynninen ja Petri Jäske		Pvm 22.8.2017
Arvioinnin ohjausryhmä Tarkastuslautakunnan 2. toimikunta		
Aloittamisaika elokuu 2017	Valmistumisaika helmikuu 2018	Vastaava valmistelija, muut valmistelijat Harri Hynninen, Petri Jäske
Arviointiaiheen tausta		
Liikunta-aktiivisuudella on huomattavia positiivisia yhteiskunnallisia ja taloudellisia vaikutuksia. Samalla kun vapaa-ajan liikunnan määrä on lisääntynyt, työn fyysinen rasittavuus, työmatkaliikunta ja yleinen aktiivisuus arjessa ovat selvästi vähentyneet. Organisoitu liikunta ei pysty kuitenkaan kompensoimaan arki- ja hyötyliikuntaa. Liikunnan positiiviset vaikutukset tunnetaan hyvin. Se on keskeisessä asemassa ennaltaehkäisyssä, hoitona ja kuntoutuksena valtaosassa merkittävimpiä kansansairauksiamme. Strategiaohjelmassa 2013–2016 on tavoitteena, että helsinkiläisten liikunta lisääntyy. Tavoitteena on terveyttä edistävän liikunnan lisääminen ja liikkumattomuuden vähentäminen. Toimenpiteinä strategiassa on mainittu, että – Liikunnan kansalaistoimintaa aktivoidaan ja liikuntaseurojen avustusten myöntämisperusteita uudistetaan siten, että painopiste on lasten ja nuorten liikunnan tukemisessa. Liikuntaseurojen avustusjärjestelmä uusitaan ja liikuntapalvelujen tukimuotoja selvitetään. – Asukkaita kannustetaan omaehtoiseen liikkumiseen ja liikunnallisesti aktiiviseen elämäntapaan toteuttamalla terveystoimintahankkeita. – Koululaisia kannustetaan välitunnilla ulkoiluun. – Terveysvaikutukset arvioidaan kaupungin päätöksenteossa. – Huomioidaan ulkoliikuntamahdollisuudet kouluissa ja päiväkodeissa. – Liikunnan poikkihallinnollista järjestämistä vahvistetaan ja luodaan hyviä käytäntöjä eri virastojen välisenä yhteistyönä. – Liikuntapaikoissa huomioidaan esteettömyys ja erityisryhmien tarpeet. – Vahvistetaan liikuntapaikkojen suunnittelun asiakaslähtöisyyttä ja vähän liikkuvia ryhmiä kannustetaan liikkumaan. Liikuntalautakunta hyväksyi 13.11.2012 strategiaohjelmaa täydentävän liikuntastrategian 2013–2017. Liikuntastrategiaan on kirjattu toimenpiteitä seuraaville asiakokonaisuuksille: - Terveyttä edistävän liikunnan lisääminen. - Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyvyyden sekä vetovoimaisuuden lisääminen.		

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

- Liikunnan kansalaistoiminnan aktivoiminen ja liikuntaseurojen avustusten myöntämisperusteiden uudistaminen.
- Liikuntapalvelujen tuottaminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa.
- Henkilökunnan osaamisen kehittäminen ja työhyvinvoinnin parantaminen.

Tuloksellisuusnäkökulmat

Liikuntatoimen taloudellisuutta on mahdollista mitata kustannuksilla per asukas/asiakas. Liikuntatoimen asiakaskyselyt kuvaavat toiminnan laatua.

Arviointi koko kunnan toiminnan laajuudessa

Liikuntatoimi myöntää runsaasti suoria avustuksia ja vuokrasubventioita yrityksille ja järjestöille.

Aiheeseen liittyvien suositusten jälkiseuranta

Vuoden 2014 arviointikertomuksessa on annettu seuraavat suositukset:

- Liikuntaviraston, kaupunginkanslian ja kaupunginhallituksen tulee arvioida, onko uusille asuinalueille osoitettu riittävästi määrärahoja liikuntainvestointien toteuttamiseen, ja tämän perusteella huolehtia siitä, että tarvittavat investoinnit toteutetaan.
- Liikuntaviraston, opetusviraston ja kiinteistöviraston tilakeskuksen tulee etsiä käytäntöjä, joilla investoinnit koulujen lähiliikuntapaikkoihin voidaan toteuttaa siten, että ne eivät nosta koulujen vuokria kohtuuttomasti.
- Kaupunginkanslian tulee huolehtia siitä, että lähiliikuntapaikkojen investointeihin osoitetut valtionavut eivät vähennä muiden liikuntainvestointien määrärahoja.
- Liikuntaviraston tulee parantaa tiedottamista lähiliikuntapaikoista ja niiden avoimesta käytömahdollisuudesta.
- Liikuntaviraston tulee seurata erityisesti koululaisten ja vähän liikkuvien ryhmien liikuntamäärien kehittymistä sekä tutkia edistävätkö liikuntainvestoinnit liikkumista ja ihmisten terveyttä.

Vuonna 2016 tehdyn suositusten vaikuttavuuden seurannan mukaan liikuntavirasto on ryhtynyt toteuttamaan useita suosituksia ja niiden vaikutukset ovat positiivisia, mikäli niitä on mitattu. Liikuntainvestointien määrää rajoittaa strategiaohjelman sitova investointikatto.

Arviointikysymykset ja -aineisto

Tavoitteena on arvioida, miten Helsingin strategiaohjelman 2013–2016 ja Helsingin liikuntastrategian 2013–2017 liikuntaan liittyvät toimenpiteet ovat toteutuneet.

Arvioinnin pääkysymys on: Miten Helsingin liikuntatoimen strategiset tavoitteet ovat toteutuneet?

Arvioinnin osakysymykset ovat:

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

- Onko onnistuttu lisäämään terveyttä edistävää liikuntaa ja vähentämään liikkumatto-
muutta?
- Onko Helsingin ja sen kaupunginosien viihtyvyyttä ja vetovoimaisuutta lisätty liikuntapal-
velujen keinoin?
- Onko liikunnan kansalaistoimintaa aktivoitu ja liikuntaseurojen avustusten myöntämispe-
rusteet uudistettu?
- Onko liikuntapalvelujen tuottamista lisätty muiden toimijoiden kanssa?
- Onko liikuntatoimen henkilökunnan osaamista kehitetty ja koko kaupungin henkilöstön
työhyvinvointia parannettu?

Osakysymykset toimivat teemoina, joiden alla on useita toimenpiteitä. Arviointikriteereinä on strategioissa esitettyjen toimenpiteiden toteutuminen.

Arvioinnin aineistona käytetään haastattelua ainakin liikunnan palvelukokonaisuuteen, ky-
selyitä opetuksen, nuorison ja varhaiskasvatuksen palvelukokonaisuuksiin, keskushallin-
toon ja kaupunkiympäristön toimialaan sekä muita tutkimuksia ja selvityksiä.

Rajaukset

Arviointisuunnitelmassa 2017 on aiheena Lasten ja nuorten mahdollisuus harrastuksiin.
Lasten ja nuorten liikuntaharrastukset tulevat vahvemmin esiin kyseisessä arvioinnissa.
Liikuntaan liittyy myös arviointisuunnitelman Sutjakka Stadi -ohjelman arviointi.

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liite 2 Liikuntastrategian toimenpiteiden toteutumisen taulukot

Terveyttä edistävän liikunnan lisääminen

Toimenpide	Selvitys	Toteutumisarvio
Helsingin uudessa yleiskaavassa sekä muussa kaavoituksessa ja yhdyskuntasuunnittelussa varataan jatkossakin riittävät alueet virkistysalueille, liikuntapaikkarakentamiseen ja erilaisille liikuntareiteille.	Yleiskaavassa on kuvattu viheralue- ja liikuntapuistoverkosto, merellisten palvelujen varausten teemakartta ja pyöräilyn keskeinen runkoverkko.	Toimenpide on täysin toteutunut
Liikuntapalvelujen palveluverkkoa suunnitellaan yhdessä kaupunkikonsernin eri toimijoiden, yksityisten liikunta-alan palvelutarjoajien sekä vapaaehtoisten järjestöjen kanssa.	Yhteistyö virastojen ja seurojen kanssa on säännöllistä. Runsaasti kumppanuushankkeita, yrityksiä ei kuitenkaan mainita.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kehitetään vuorovaikutteista suunnittelua.	Asiakas- ja kuntalaiskyselyitä on tehty useita. Avustusjärjestelmää uudistettu yhdessä seurojen kanssa. Liv osallistunut Ruuti-toimintaan. FunAction-, EasySport ja NYT-liikuntaa kehitetty yhdessä nuorten kanssa. Paljon muita yhteistyömuotoja.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Pääkaupunkiseudun kuntien yhteistyötä tiivistetään.	Muiden PKS-kuntien liikuntatoimea tavaan säännöllisesti. Yhteistyötä mm. ulkoilukuntakartassa, venesäilytyksessä ja Hattiassa.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kävelyn ja pyöräilyn houkuttelevuutta ja edellytyksiä parannetaan peruskorjaamalla ulkoilureittejä ja lisäämällä reittien yhteyteen kuntoilulaitteita.	Ulkokuntoilulaitteita on kehitetty ja pisteitä lisätty, ulkoilureittejä rakennettu ja kunnostettu.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Liikuntavirasto osallistuu pyöräilyverkon suunnitteluun ja markkinointiin julkaisemalla ulkoilu- ja pyöräilykarttoja.	Pyöräilyverkosta on julkaistu karttoja.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kuntalaisia aktivoidaan omaehtoiseen liikkumiseen liikuntakampanjoilla ja –tahtumilla.	Lähiliikuntapaikkoja 26 ja ulkokuntoilupisteitä 140. Erilaisia tapahtumia ja viestintää runsaasti.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Osana kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaesitysjäytymistä ehkäistään järjestämällä 7-12-vuotiaille alakoululaisille lapsille heitä kiinnostavaa monipuolista maksutonta tai edullista harrasteliikuntaa iltapäivisin koulujen tiloissa tai koulujen lähellä olevissa liikuntapaikoissa (EasySport).	EasySport toiminta on kasvanut. Vuonna 2017 viikoittain mukana yli 3100 lasta (paljonko kaikista?). Lähiliikuntapaikkoja rakennettu koulujen yhteyteen, suunniteltu yhdessä. Kyselyn mukaan 21 prosentilla ei ole muuta harrastusta. 45 prosenttia arvioi liikkuvansa EasySportin ansiosta aiempaa enemmän. 20 prosenttia arvioi, että liikkumisen määrä ei ole muuttunut.	Toimenpide on täysin toteutunut
Järjestetään laadukasta ja monipuolista matalan kynnyksen harrasteliikuntaa 13 - 17-vuotiaille yläkouluikäisille nuorille (FunAction).	FunAction-toimintaa järjestetty koulujen tiloissa tai koulujen lähellä olevissa lähiliikuntapaikoissa. Itä-Helsinki, Jakomäki, Maunula, Pirkkola, Malminkartano ja Kannelmäki. Toiminta on lisännyt nuorten liikkumista alueella. Toteutettu yhteistyössä nuorisotoimen kanssa. Tavoitteena laajentaa keskikaupungille/ läntiseen Helsinkiin.	Toimenpide on täysin toteutunut

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Laajennetaan ja kehitetään harrasteliikuntatoimintaa myös vammaisille ja pitkäaikaissairaille lapsille sekä muille erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja nuorille.	Kohdennettujen EasySport-liikuntaryhmien määrä on lisääntynyt ja Koulu-PT-toimintamalli on saatu alulle. Lisätietoa?	Toimenpide on pääosin toteutunut
Lisätään liikuntaa ja fyysistä aktiivisuutta peruskoulujen koulupäivään ja sen yhteyteen (Liikkuva koulu).	Kaikki peruskoulut rekisteröityneet liikkuviiksi kouluiksi. Liikkuviissa alakouluissa liikuntasuosituksen täyttyminen on yleisempää. Kouluterveyskyselyn mukaan liikku-mattomuus on vähentynyt.	Toimenpide on täysin toteutunut
Kehitetään koulujen ja päiväkotien pihoja sekä puistojen liikunta- ja leikkipaikkoja lähiliikuntapaikoiksi ja monipuolisiksi oppimisympäristöiksi yhdessä eri toimijoiden kanssa.	Uusia paikkoja rakennettu, paikkoja yhteensä 26.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Helsingin kaupungin liikuntapaikat ovat päivisin koulujen ja päiväkotien liikunnanopetuksen käytössä.	Livin liikuntapaikat päivisin koulujen ja päiväkotien käytössä. Osa sisäliikuntatiloista maksutta koulujen käytössä. Seurojen toteuttamien kenttien sopimuksiin kirjattu, että kentät päivisin koululaisten käytössä.	Toimenpide on täysin toteutunut
Kaupungin koulujen ja päiväkotien liikuntatilojen ja pihojen tulee olla iltaisin ja viikonloppuisin liikuntakäytössä.	Lähiliikuntapaikkoja lisätty. Koulujen liikuntatilojen vapaa-ajan hallinnointi siirretty liikuntapalveluihin.	Toimenpide on osittain toteutunut
Parannetaan terveytensä kannalta riittä-mättömästi liikkuvien aikuisten palveluja.	Paljon kuntoilupisteitä ja ulkoilureittejä. Järjestetty erilaista matalan kynnyksen toimintaa. Paljon tiedotusta, kampanjoin-tia ja osallistumista kehittämisohjelmiin.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kehitetään syrjäytymisvaarassa olevien ja erityisliikunnan piiriin kuuluvien kunta-laisten matalankynnyksen liikuntapalveluja ja liikuntaneuvontaa sekä poikkihallinnollisia palveluketjumalleja kaupungin eri toimijoiden kanssa.	Liikuntaneuvontaa toteutettu, NYT-Liikunta, lukuisia hankkeita, neuvontaa diabetesriskin asiakkaille. Saatua kannustavia tuloksia. Vaikuttavuusarviointia kehitetään.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Ikääntyvät tarvitsevat riittävästi esteettömiä ja turvallisia liikkumisympäristöjä asuinalueillaan sekä ohjattua liikuntatoimintaa.	Keskeisille liikuntapaikoille tehty esteettömyyskartoitukset ja esteettömät liikuntapalvelut löytyvät palvelukartalta. Esteettömiä liikuntareittejä suunniteltu.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kohdennettuja palveluja tarvitaan toiminta- ja liikkumiskyvyltäänrajoittuneiden ikääntyneiden liikuntapalveluihin.	Senioriliikuntaa ja erilaisia tasapaino- ja voimaharjoitteluryhmiä. Liikuntaryhmillä tasoluokitukset. Käyttäjämääriä ja tuloksia? Liikuntaryhmien tasoluokitukset.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Ikääntyneiden liikuntapalveluiden kehittämistä jatketaan yhteistyössä terveys- ja sosiaalitoimen kanssa.	Terveellinen kaupunginosa -hanke jatkuu Malminkartano-Kannelmäki -alueella. Järjestetty liikuntaa ja tapahtumia.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Osana kaupungin nuorten yhteiskuntatakuun toimenpiteitä järjestetään työ- ja koulutuskuntoisuutta edistävää matalan kynnyksen liikunta 17–29 -vuotiaille.	NYT-liikunta, 100k käyntikertaa. 21 % ilman työ- tai opiskelupaikkaa, 62 % vähän tai ei lainkaan liikkuvia. Sekä 2016 että 2017 asiakaskyselyissä osallistujien liikunta on selvästi lisääntynyt. Mm. osallistuneista 7 prosenttia ei harrastanut lainkaan aiemmin liikuntaa.	Toimenpide on pääosin toteutunut

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kaupunginosien viihtyvyyden ja vetovoimaisuuden lisääminen

Toimenpide	Selvitys	Toteutumisarvio
Liikuntapaikkarakentamisen määrärahoja tulee lisätä koska nykyinen noin 12 miljoonan euron taso ei riitä uusien asuinalueiden liikuntapaikkojen rakentamiseen. Vuosittain määrärahojen tarve riippuu uusien asuinalueiden rakentamisaikataulusta.	Määräraha on vähentynyt, korjausvelka lisääntynyt ja uusine asuinalueiden liikuntapaikat eivät toteudu suunnitelman mukaan. Jätkäsaaren urheilupuiston rakentaminen on aloitettu. Uudella toimialalla määrärahat ovat isommassa kokonaisuudessa, mikä mahdollistaa joustavamman käytön.	Toimenpide on osittain toteutunut
Nykyisiä liikuntapaikkoja perusparannetaan monikäyttöisiksi ja energiatehokkaiksi.	Energiankäyttöä tehostettu, seitsemässä kohteessa otettu käyttöön ekokompassi. Liikuntapaikoilla otettu käyttöön led-valaisimia.	Toimenpide on osittain toteutunut
Vanhon olympiarakennusten korjaus on kansallinen tavoite. Niidenkorjaustarvetarkoitus saatetaan loppuun ja peruskorjaus käynnistetään.	Kuntoarvioita ja aikatauluja tehty. Uima-stadionilla tehty peruskorjauksia. Olympiastadionin korjaus ja kisahallin remontin suunnittelu käynnissä. Ruskeasuon liikuntapuiston liikuntahallin peruskorjauksen vuoro on Kisahallin jälkeen.	Toimenpide on osittain toteutunut
Jatketaan rakennusten korjaustarvekartoitusta.	Korjausvelan määrä arvioitu ja merkittävimmät kohteet kartoitettu.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Jos perusparannuksen määrärahoja ei lisätä, niin nykyisillä perusparannuksiin varatuilla määrärahoilla korjausvelka lisääntyy entisestään ja monia peruskorjaushankkeita joudutaan siirtämään tulevaisuuteen.	Kuntoarvioita ja perusparannussuunnitelmia tehty. Liikuntapaikkojen rakentamiseen varatut rahat vähentyneet.	Toimenpide on osittain toteutunut
Ulkoliikuntapaikkojen laatua, monikäyttöisyyttä ja käyttöastetta parannetaan rakentamalla tekonurmikenttiä ja tekojää-ratoja.	Seurat ovat rakentaneet LIV:n tuella tekonurmikenttiä, jotka nostavat käyttöastetta. Valmistunut viime vuosina Herne-saareen, Pakilaan, Oulunkylään, Hakaniemeen, Laajasaloon ja Vuosaareen. 2017 toteutetaan Lassilaan, Tapanilaan ja Kurkimäkeen. Liv rakentanut myös omia tekonurmia. Kenttiä kaikkiaan noin 40.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Paloheinään luodaan edellytykset lumilautailulle.	Sisäisessä arvioinnissa todettu, että hanke ei ole ajankohtainen.	Toimenpide ei ole toteutunut
Kilpailutoimintaa keskitetään liikuntapuistoihin ja lähikenttiä kehitetään omatoimiseen liikkumiseen sekä harrasteliikuntaan.	Jalkapalloseurat ovat keskittäneet harjoitus- ja kilpatoiminnan yhdessä toteutetuille tekonurmikentille. Liv rakentanut kaikille avoimia lähiliikuntapaikkoja ja ulkokuntoilulaitteita. Uudessa organisaatiossa eri palvelut seuroille ja kilpailutoimintaan sekä omaehtoiseen liikuntaan.	Toimenpide on täysin toteutunut
Ulkokenttien varistorakennuksia korvataan WDC-vuonna suunnitelluilla kaupunkikuvaan soveltuvilla "Säilö" rakennuksilla.	Säiliöitä on viidessä eri paikassa.	Toimenpide on osittain toteutunut
Aktivoidaan ja osallistutaan kansainvälisten ja paikallisten urheilun ja liikuntatapahtumien järjestämiseen ja luodaan sekä ylläpidetään puitteita tapahtumien järjestämiseen.	Liv osallistunut useiden tapahtumien järjestämiseen ja osaltaan mahdollistanut monien tapahtumien toteutumisen.	Toimenpide on pääosin toteutunut

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Suomen Olympiakomitean esityksessä suomalaisen huippu-urheilun kannalta merkittävimmistä valtakunnallisista rakentamishankkeista on mainittu Olympiastadionin perusparannus, jääurheilun monitoimihallinrakentaminen Myllypuron liikuntapuistoon ja SuomiHalli sisävelodrominrakentaminen Malmille.	Stadionin remontti käynnissä. Urhealin rakentaminen vuosina 2018–2020. Jääpallohallia edistetään yksityisenä hankkeena. Malmin SuomiHalli ei ole edistynyt.	Toimenpide on osittain toteutunut
Helsingin kaupunki peruskorjaa yhdessä valtion kanssa Helsingin Olympiastadionin ja kehittää sen ympäristöä, jotta Olympiastadionilla voidaan järjestää kansainvälisiä urheilun ja kulttuurin suur tapahtumia.	Peruskorjaus käynnissä.	Toimenpide on täysin toteutunut
Selvitetään mahdollisuus saada yksi uusi iso saari Helsingin edustalta ulkoilukäyttöön.	Isosaaren ja Vasikkasaaren käyttöönottoa selvitetty. Lonna ja Vallisaari avautuneet. Yleiskaavassa varauksia. Liv on osoittanut laitureita vesireittien käyttöön.	Toimenpiteen toteuttaminen on aloitettu
Selvitetään kaupunkikuvaa elävöittävien kelluvien uimaloidensijoitusmahdollisuudet niille alueille josta puuttuu uimaran-toja tai jossa uimaveden laatu on huono.	Allas aloittanut ja suunnittelee toista kohdetta Jätkäsaareen. Muita mahdollisia sijaintipaikkoja on selvitetty.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Käynnistetään Hernesaaren purjehduskeskuksen suunnittelu.	Osayleiskaava on hyväksytty ja asemakaavasta on esitetty luonnos, jossa mahdollisuus hankkeelle.	Toimenpide on osittain toteutunut
Merellisten palveluiden tuottamisen tehostamiseksi ja tueksi rakennetaan keskitetty merellisten palvelujen keskus Kruunuvoorenrantaan.	Asemakaavassa varaus mutta hanke ei ole käynnistynyt. Rajasaareen kunnostetaan tukikohta.	Toimenpide on osittain toteutunut
Varmistetaan että Jätkäsaaren liikuntapuiston ja Bunkkerin liikuntatilojen suunnittelu ja rakentaminen käynnistyy, niin että liikuntatilat ovat lähikoulujen ja asukkaiden käytössä kun koulu aloittaa toimintansa.	Bunkkerin hankepäättös kaatui hallinto-oikeudessa ja hanke valmistellaan uudelleen kiinteistökaupan muodossa. Hankkeen viivästymisen vuoksi liikuntatilat eivät valmistu samaan aikaan uuden Jätkäsaaren peruskoulun kanssa. Koululle suunnitellaan väliaikainen liikuntatilaratkaisu Bunkkerin valmistumiseen asti.	Toimenpiteen toteuttaminen on aloitettu
Selvitetään uusien kaupunginosien liikuntapalveluiden rahoitus- ja tuottamistavat.	Uusia liikuntapaikkoja on rakennettu erilaisilla kumppanuushankeilla ja yksityisellä rahoituksella sekä urheilu- ja ulkoilulaitosrahaston lainojen avulla. Uusienkaupunginosien liikuntapalvelut toteutuvat suunniteltua hitaammin.	Toimenpiteen toteuttaminen on aloitettu
Esitetään lähiörahaston sisällön muuttamista, jotta sen kautta voidaan rahoittaa myös kantakaupungin liikuntapaikkarakentamista. Vaihtoehtoisesti esitetään oman lähiliikuntapaikkarahastonperustamista, jolla rahoitettaisiin lähiliikuntapaikkojen investointeja ja ylläpitoa.	Liikuntavirasto on tehnyt esityksen lähiörahaston sääntöjen muuttamisesta, jotta sillä voitaisiin rahoittaa lähiliikuntapaikkoja myös kantakaupunkiin. Lähiörahasto muutetaan vuoden 2018 aikana osallisuusrahastoksi, jossa aluerajoitus poistuu. Varojen käyttäminen liikuntapaikkoihin ei kuitenkaan ole varmaa.	Toimenpiteen toteuttaminen on aloitettu

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikunnan kansalaistoiminnan aktivoiminen ja liikuntaseurojen avustusten myöntämisperusteiden uudistaminen

Toimenpide	Selvitys	Toteutumisarvio
Ehkäistään lasten ja nuorten syrjäytymistä tukemalla liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan toimintaedellytyksiä.	Avustusjärjestelmä on uusittu painottaen lapsia. Lapsia painotetaan tuki- ja tilapästöksissä. Lähes puolet nuorista harrastaa liikuntaseuroissa. FunAction ja EasySport on järjestetty yhdessä seurojen kanssa.	Toimenpide on täysin toteutunut
Liikuntaviraston ja opetusviraston liikuntatilojen viikonloppu- ja iltakäyttöä tehostetaan ja vuorojenjako keskitetään liikuntavirastoon.	Koulujen liikuntatilojen hallinnoinnin siirto toteutui 1.6.2017. Liikuntalautakunta hyväksyi muiden virastojen kanssa yhteistyössä valmistellut uudet vuoronjakopäätökset 11.4.2017.	Toimenpide on täysin toteutunut
Uudistetaan liikuntaseurojen avustusten myöntämisperusteet niin, että painopiste on lasten ja nuorten liikunnan tukemisessa. Avustustenmyöntämisessä kiinnitetään entistä enemmän huomiota toiminnan laatuun.	Uudet avustusperusteet ja uusi tilojen käytön tukimalli otettiin käyttöön 2016. Avustusten myöntämisessä painotetaan lasten ja nuortentoimintaa. Avustuslaskennassa otettiin käyttöön myös laatua painottava kriteeri.	Toimenpide on täysin toteutunut
Asiakasjärjestelmien verkkopalveluja kehitetään.	Ulkoliikuntakartta, uusi tilanvaraus- ja kurssivarausjärjestelmä ja infonäyttöjärjestelmä on otettu käyttöön. Karttapalveluja on kehitetty. Liv uudisti verkkosivut ja otti käyttöön sosiaalisen median kanavat.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kannustetaan ja tuetaan vammais- ja kansanterveys- sekä eläkeläisjärjestöjä liikuntatoiminnan järjestämiseen.	Uusissa avustusperusteissa tuetaan edelleen eläkeläis- ja erityisryhmien liikuntaa. Heidän tilavuoronsa ovat myös vahvasti subventoituja. Järjestöille on järjestetty vertaisohjaajakoulutusta.	Toimenpide on pääosin toteutunut

Liikuntapalveluiden tuottaminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa

Toimenpide	Selvitys	Toteutumisarvio
Rakennetaan uusia vapaassa käytössä olevia monikäyttöisiä lähiliikuntapaikkoja koulujen ja päiväkotien pihalle, puistoihin ja liikuntapaikoille yhdessä kaupungin muiden toimijoiden kanssa.	Lähiliikuntapaikkoja on rakennettu runsaasti erityisesti koulujen läheisyyteen.	Toimenpide on osittain toteutunut
Lähiöprojektin kanssa kunnostetaan julkisia kaupunkitiloja, lisätään liikkumisympäristön houkuttelevuutta rakentamalla liikuntapaikkoja eritoimijoiden kanssa sekä tuotetaan laadukkaita lähiöliikuntapalveluita asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi alueiden palveluverkkoja hyväksikäyttäen.	Lähiöprojektin kanssa on suunniteltu ja saatu rahoitusta liikuntapaikoille. Lähiöliikunta on tarjonnut palveluita ja tapahtumia.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Järjestetään liikuntapalveluja sekä aktivoitua ja tuetaan muita liikuntapalveluiden tuottajia.	Uudet avustus- ja vuokrausperusteet on otettu käyttöön. Yhteistyötä palvelutuottajien ja seurojen kanssa on jatkettu.	Toimenpide on pääosin toteutunut

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Tuetaan liikuntayrittäjiä vuokraamalla tontteja ja tiloja yksityisiä liikuntahankkeita varten harkinnan mukaan, silloin kun hankkeet täydentävät kaupungin liikuntatarjontaa.	Yli 20 kumppanuushankkeena rakennettua tekonurmikenttää. Liikuntayrittäjien ja yhteisöjen uudet vuokrauserusteet on otettu käyttöön. Urheilu- ja ulkoilulaitosrahastosta on myönnetty lainoja hankkeille.	Toimenpide on täysin toteutunut
Samalla kehitetään liikuntapaikkojen väli-vuokrausmallia tapauskohtaiseksi.	Yrittäjien ja yhteisöjen vuokrauserusteet on otettu käyttöön.	Toimenpide on täysin toteutunut
Tuotetaan uusia ulkoilu- ja liikuntapalveluja sekä liikuntapaikkokumppanuushankkeilla.	Yli 20 kumppanuushankkeena rakennettua tekonurmikenttää. Yrittäjien ja yhteisöjen vuokrauserusteet on otettu käyttöön. Kaavoissa tilaa yksityisille liikuntahankkeille.	Toimenpide on täysin toteutunut
Helsingin kaupungin omistukseen ja liikuntaviraston ylläpidettäväksi siirtyneelle Kivikon hiihtohalli haetaan uutta palvelujen tuottamistapaa yhdessä ulkopuolisten toimijoiden kanssa.	Toimintaa ja palveluja on kehitetty yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Keskenäinen halli on rakennettu valmiiksi. Uusia liikuntatiloja on suunniteltu. Katto on hyödynnetty Suomen suurimpana aurinkovoimalana.	Toimenpiteen toteuttaminen on aloitettu
Liikuntatoimi toimii asiantuntijana kaupungin liikuntapalveluiden kehittämisessä.	Yhteistyötä virastojen kanssa on tehty säännöllisesti.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Työnjakoa ja yhteistyötä kaupungin muiden liikuntapalveluiden tuottajien kanssa uudistetaan ja viraston vastuuta yhteisen tavoitteenkoordinoijana selkeytetään ja vahvistetaan jo tehtyjen selvitysten mukaisesti.	Osallistuttu liikuntafoorumiin ja liikuntakonsernin kokousten sisältöjä ja valmistelua systematisoitu.	Toimenpiteen toteuttaminen on aloitettu
Käynnistetään selvityshanke, jossa tarkastellaan kaupungin liikuntapalvelutuotannon kustannustehokkuutta.	Ramboll Management Consulting toteutti vuonna 2013 selvityshankkeen "Helsingin kaupungin liikuntatoimen kustannusselvitys".	Toimenpide on täysin toteutunut
Hankitaan kokemuksia ja vertailevaa kustannustietoa liikuntapaikkojen ylläpidosta ja hoidosta.	Ramboll Management Consulting toteutti vuonna 2013 selvityshankkeen "Helsingin kaupungin liikuntatoimen kustannusselvitys".	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kehitetään huipulle tähtäävien nuorten urheilijoiden harjoitusolosuhteita yhdessä Pääkaupunkiseudun urheiluakatemian kanssa. Helsingin kaupunki liittyy Pääkaupunkiseudun urheiluakatemiaaatiioon.	Kaavoitus käynnissä ja on varauduttu kaupungin talousarviossa. Rakentamisen aloitus todennäköisesti 2019–2020.	Toimenpide on pääosin toteutunut

ARVIOINTIMUISTIO 14.3.2018

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2017 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Henkilökunnan osaamisen kehittäminen ja työhyvinvoinnin parantaminen

Toimenpide	Selvitys	Toteutumisarvio
Helsingin kaupungin henkilöstökeskuksen ikäjohtamisen osana henkilöstöliikunta järjestää kohdennettua toimintaa kaupungintyöterveyskyselystä nousevien tarpeiden mukaan ja on mukana kehittämässä kaupungin kohdennettua kuntoremonttitoimintaa.	Ikäjohtamisesta on siirrytty monimuotoiseen johtamiseen. Henkilöstöliikunnan tarjonnassa on huomioitu Kunta10 ja työterveyskyselyjen tulokset. Kuntoremontteja on uudistettu.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Yhteistyötä tiivistämällä eri hallintokuntien välillä ja uusia toimintamallejarakentamalla, kehitetään ja tuotetaan Helsingin kaupunginhenkilöstöliikuntapalveluja henkilöstön tarpeita vastaaviksi.	Yhteistyössä on toteutettu useita hankkeita. Liv on ollut asiantuntijana useissa työryhmissä.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Palkataan nuoria kesätyöntekijöiksi ja jatketaan liikuntapaikanhoitajien oppisopimuskoulutusta.	Liikuntavirasto on palkannut vuosittain kesätyöntekijöitä omalla ja hankerahoituksella. Liikuntapaikanhoitajan oppisopimuskoulutuksen aloitti vuonna 2016 viisi henkilöä.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kehitetään henkilökunnan osaamista ja käytetään aktiivisesti kannustejärjestelmiä.	Henkilöstön koulutuspäiviä on ollut vuosittain yhteensä noin 1000. Palkitsemisohjelma ja osaamisen kehittämissuunnitelma on päivitetty 2016. Henkilökunta suorittaa erilaisia tutkintoja.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Henkilökunnalle suunnatun kielikoulutuksen avulla vastataan monikulttuurisen asiakaskunnan asettamiin haasteisiin.	Henkilökunnalle on järjestetty kielikoulutuksia.	Toimenpiteen toteuttaminen on aloitettu
Johdon ja esimiesten johtamisosaamista kehitetään osallistumalla kaupungin ja viraston järjestämiin johtamiskoulutuksiin.	Esimiehiä on koulutettu eri tasoilla: Oiva Taituri, JET ja Emba. Lähiesimiehet ovat osallistuneet liikuntapaikkamestarikoulutukseen. Esimiehille on pidetty vuosittain useita esimiesinfoja.	Toimenpide on pääosin toteutunut
Kustannustietoisuutta lisätään ja otetaan käyttöön nettobudjetointi.	Liikuntavirasto on toiminut nettobudjetoina yksikkönä. Tulot ovat kasvaneet ja toimintakatetavoite on saavutettu vuosittain.	Toimenpide on täysin toteutunut